

TYÖELÄKE 2 | 2011

TE

Eläketurvakeskus
PENSIONSSKYDDSCENTRALEN

ALAN
YHTEISTOIMINTAA
EDISTÄNYT
JAAKKOTUOMIKOSKI
ELÄKKEELLE

.....

GURULTA
PERIYTYY
STRATEGIN
PAIKKA

Ei kiitos

Kaikki tietävät jo nykyään, että työssä menestymiseen vaikuttaa myönteisesti työpaikan hyvä ilmapiiri. Kään- teisesti taas huono ilmapiiri saa aikaiseksi kaikenlais- ta kielteistä.

Mitä sitten tapahtuu, jos koko yhteiskunnan ilma- piiri kääntyy huonoksi? Hyvät näkymät peittyvät, sillä niitä ei haluta enää huomata. Tunnelma muuttuu umpimieliseksi ja ah- distavaksi. Omat vahvuudet kiistetään. Käännetään katse sisäänpäin ja ollaan epäluuloisia. Ryhdytään torjumaan uhkia ihan varoiksi vain.

Totuttujen mutinoiden vastaisesti väitän, että Suomella on ollut kan- sakuntana ihan hyvä itsetunto. Ja syystäkin, sillä olemme saaneet ai- kaiseksi paljon. Olemme rakentaneet muutamassa vuosikymmenessä modernin, taloudellisesti menestyvän ja tasa-arvoisen sivistysvaltion, jossa sosiaaliturva ja muukin hyvinvointi pelaa.

Sen vuoksi nyt ihmetyttääkin, mihin tämä terve itsetunto on kadon- nut. Minkä vuoksi meidän täytyy nyt ryhtyä itse ampumaan kaikkea sitä, mitä muut meissä ihailevat? Näemme kovasti vaivaa todistellaksemme, että suomalaiskoulujen menestymistulokset ovat vahinkoja, Suomen kär- kipaikka arvostetun lehden valitsemana maailman parhaana paikkana on virheellinen ja että muun maailman ihailema kahden kielen rauhaisa rinnakkaiselo on puppua ja pehmoilu siten lopetettava.

Sama ilmapiirin kehityskaari näkyy suhteessa suomalaiseen työelä- keturvan hoitoon. Emme osaa olla tyytyväisiä kansainvälistä mainetta niittäneen työeläkejärjestelmän hyviin puoliin kuten sen kykyyn tuottaa kohtuullista työeläketurvaa ja jo 60-luvulla pohjustettuun työeläkeva- kuuttamisen ketteryyteen ottaa huomioon pätkätyöt ja työvoiman liikku- vuus. Sen sijaan väitämme, ettei kilpailu toimi. Hallintokin on kuulemma mädäntynyt ja itse asiassa koko toiminta peräti perustuslain vastaista.

On kuultu sellaisiakin ääniä, että parasta olisi keskittää koko työeläkevakuuttaminen yhdelle toimijalle. Jotkut ovat tarjonneet tätä lahjaa Eläketurvakeskukselle. Tässä vaiheessa on pakko yhtyä ymy- naamojen joukkoon ja vastata "ei kiitos!".

Rukkasten antoon ei kuitenkaan vaikuta yleinen pessimismi, vaan päinvastoin optimismi. Miksi ihmeessä pitäisi lähteä väkisin rikkomaan jotain sellaista, mikä toimii hyvin? Olisiko työeläkealan vähäininkin kil- pailu katkaistava sosialisoinnilla? Työmarkkinaosapuolet ajettava pois sieltä, missä he edustavat työeläketurvan maksajia hallintoelimissä ja päästää tilalle poliittisesti valittu valtiovalta tasapainottamaan vaikka- pa omaa, vajeista budjettiaan työeläkevaroilla tai korjaamaan niillä rik- kinäisiä moottoriteitä? Ehei.

Maaailma muuttuu ja niin on muututtava sen toimijoidenkin. Keskus- telua ja railakasta tuuletustakin pitää esiintyä. Lisäksi tietty sisäänpäin katsominen on ymmärrettävä ilmiönä, joka toistuu kaikissa maissa en- nen parlamenttivaaleja. Mutta näistä seikoista huolimatta kannustan kansakuntaa ryhtymään kääntämään kehityksen kelkkaa kohti avaria ja valoisia näkymiä. Kyllä se meiltä onnistuu!

Kati Kalliomäki

Toimitus

Päätoimittaja: Kati Kalliomäki | Toimituspäällikkö: Anne Iivonen | Toimitusneuvosto: Outi Hartikainen, Kalervo Koistinen, Roope Noronen, Eija Pakkala, Toni Pekka, Staffan Sévon ja Mika Vidlund | Osoitteenmuutokset: Fax (09) 148 1172, Puhelin 010 751 2500, palvelupiste@etk.fi | Osoite: 00065 Eläketurvakeskus | Puhelin 010 7511 | Fax 010 751 2205 | www.etk.fi | 46. vuosikerta | Työeläke ilmestyy viisi kertaa vuodessa | Vuosikerran hinta on 18 euroa | Helsinki 2011 | PunaMusta Oy | ISSN-L 0564-5808, ISSN 0564-5808 (Painettu), ISSN 1799-5221 (Verkkajulkaisu) | Kannen kuva: Susanna Kekkonen | Ulkoasu: Ilkka Kumpulainen, Kipinä | Sisäsivujen paperi Galerie Fine Silk 70 g/m² | Kannen paperi Galerie Art Silk 130 g/m²

Sisältö

TYÖELÄKE 2 | 2011

4 Kenen ehdoilla työurat pitenevät?
Työuraryhmän raportti on nyt puntarissa.

5 Keskustelu alkakoon!
Työmarkkinaosapuolten kannat nousevat esiin sivuilla 7–8 **Mikko Mäenpään** (STTK), **Lauri Lylyn** (SAK), **Mikko Pukkisen** (EK) ja **Matti Viljasen** (Akava) haastatteluissa.

9 Työmarkkinaosapuolten napakka ote eläkeasioihin yleistä
Maailma on täynnä erilaisia malleja järjestää ja hallinnoida eläketurvaa. Useimmissa maissa työmarkkinaosapuolet ovat mukana eläkelaitosten hallinnossa.

10 Työeläkevakuuttamisen valvonnassa huomattavia tuloksia
Asiantuntija-artikkelissaan **Matti Ruotanen** kertoo työeläkevakuuttamisen valvonnan toimintatavoista ja niillä saavutetuista hyvistä tuloksista.

- 12 Asialla ammattilaiset**
Työeläkevakuutusmaksupetokset kytkeytyvät laajoihin talousrikosvyhytteihin. Selvitystyössä Eläketurvakeskuksen, työeläkelaitosten ja poliisin sujuva yhteistyö korostuu.
- 16 Koskinen**
Kolumnissaan **Lasse Koskinen** pohtii, että vakuustointia ja uhkapeliä voidaan luonnehtia toistensa peilikuviksi.
- 17 Keskustelua vakuutuslääkäreiden harkintavallasta**
Asiantuntija-artikkelissaan **Niina Kuuva** avaa vakuutuslääkäreiden harkintavallan roolia työkyvyttömyyseläkkeiden ratkaisutoiminnassa.
- 18 Työelämän kehittämiseen haettu uusia muotoja**
Kolmen työryhmän raportissa tarkastelussa työterveys, työssä pysyminen ja työttömyyden seurausten torjunta.

- 20 Jaakko I:n valtikan perii Jaakko II**
Jaakko Tuomikoski työeläkeyhtiö Ilmarisesta siirtyy nauttimaan ansaittua eläkettä. Seuraajana jatkaa **Jaakko Kiander**. Haastattelussa **Jaakko I** ja **Jaakko II** puhuvat työeläkealan läpinäkyvyydestä.
- 26 Pallo hallussa**
Ulkomaan palstamme kertoo myös sen, että naapurimaassa Ruotsissa sosiaaliministeri haukkuu työeläkeotteen ja vaatii pidempää työuraa.
- 28 Kokemuksen ääntä**
Erityisasiantuntija **Arto Laesvuori** tunnistaa indeksit edestä ja takaa.
- 30 Lyhyt oppimäärä**
Uusi tietopalstamme paneutuu avausjaksossaan indekseihin. Mikä on palkkakerroin? Mikä on työeläkeindeksi?
- 32 Mieleton työ tekijänsä syö**
Työssä halutaan jatkaa pidempään, jos työ on mielekäästä. Tämän osoittaa Työterveyslaitoksen tutkimustulos.
- 34 Keskieläke 1 370 euroa**
Vuonna 2010 lakisääteisiä eläkkeitä maksettiin kaikkiaan noin 22,5 miljardia euroa.
- 35 Tiedoksi**
Nimitykset
- 37 Luin kirjan**
Yhdyskunta-sarjakuva

- 38 Toinen ajattelija**
Matti Parpala, Suomen ylioppilaskuntien liiton puheenjohtaja on huolissaan työeläkejärjestelmän kestävästä tulevaisuudesta, jos nuorille koituu taakka uhkaa kasvaa liian suureksi.
- 39 English Summary**
- 40 Eläketurvakeskuksen julkaisuja**

KENEN EHDOKKAILLA TYÖURAT PITENEVÄT?

Työuraryhmän raportti julkistettiin maaliskuussa. Nyt työmarkkinaosapuolet tunnustelevat, löytyykö niiltä yhteisymmärrystä työurien pidentämiseksi.

Eläkeasiat eivät ole ainoa pelimerkki pöydällä, eikä ainoa rintalinja kulje työnantajan ja palkansaajan välissä. Osapuolilta odotetaan hallitusohjelmaan kirjautusta siitä, miten asiassa edetään. Varsinaisia ratkaisuja haetaan sitten ajan kanssa.

Kuva: Katri Saareinen

– fakta –

Tutkittu 38 vaihtoehtoa

Työuraryhmän raportin lopputuloksena on 38 tutkittua vaihtoehtoa, jotka liittyvät:

- eläkeikään (4 vaihtoehtoa)
- eläkekarttumiin (9 vaihtoehtoa)
- työttömyysputkeen (2 vaihtoehtoa)
- työkyvyttömyyteen (3 vaihtoehtoa)
- ikäluokkakohtaisiin pääoma-arvokertoimiin (2 vaihtoehtoa)
- elinaikakertoimeen (2 vaihtoehtoa)
- perhe-eläkkeeseen (1 vaihtoehto)
- osa-aika-eläkkeeseen (2 vaihtoehtoa)
- rahoitukseen (5 vaihtoehtoa)
- indekseihin (6 vaihtoehtoa)
- edellä mainittujen vaihtoehtojen yhdistelmiin (2 vaihtoehtoa).

Työuraryhmän kokoonpano vasemmalta ylhäältä: johtaja Markku Salomaa (STTK), budjettineuvos Tuomas Sukselainen (VM), toimitusjohtaja Jukka Rantala (ETK). Istumassa vasemmalta: asiantuntija Antti Tanskanen (EK), eläke- ja työura-asioiden päällikkö Kaija Kallinen (SAK), edunvalvontajohtaja Minna Helle (Akava) ja ryhmän sihteerinä toiminut ylitarkastaja Antti Alila (STM). Kuvasta puuttuu valtiosihteeri Eeva Kuuskoski (STM).

Eläketurvakeskuksen toimitusjohtaja Jukka Rantala:

Keskustelu alkakoon!

Teksti: Riitta Väkeväinen | Kuva: Karoliina Paatos

– Toivottavasti raportti auttaa pääsemään eteenpäin eipäs-juupas -keskusteluasetelmista, sanoo Eläketurvakeskuksen toimitusjohtaja Jukka Rantala. Työuraryhmä työskenteli Rantalan johdolla.

Ei ollut mikään yllätys, että ihmeläkkeitä ei ole. Jos halutaan hyvät eläkkeet, mutta ei liikaa kustannuksia, niin työurien pidennys on ainoa tapa. Näin summaa Eläketurvakeskuksen toimitusjohtaja **Jukka Rantala**.

☞ Rantalan johdolla valmisteltu raportti arvioi hyvin kattavasti eri toimien vaikutusta työurien pituuteen. Työuraryhmän raportti ja siihen liittyvät taustaselvitykset julkaistiin maaliskuun alussa.

Takana on vajaan vuoden urakka, jota edelsi jo yksi ponnistus. Noin vuosi sitten työmarkkinajärjestöjen eläkeneuvotteluryhmä haki tulosta, mutta ratkaisua ei saavutettu. Nyt ratkaisun löytämissä painetta ei ollut, koska kannanottoja ei ryhmältä edes pyydetty, vaan selvityksiä.

Nyt selvityksiä on tehty – perinpohjaisesti ja monesta näkökulmasta. Työuraryhmässä mukana olleet tahot saivat ehdottaa, mitä lasketaan ja tutkitaan. Ja niin paloivat valot Eläketurvakeskuksen matemaatikkojen, suunnittelijoiden ja tutkijoiden työhuoneissa talven pitkinä, pimeinä päivinä.

– Laskelmien tarkoitus on osoittaa, mitä seuraa, jos jotain kohtaa järjestelmässä vimpauttaa johonkin suuntaan, sanoo Rantala.

Hän toivoo, että eläkekeskustelu pääsisi raportin avulla askeleen eteenpäin.

– Usein on väitetty, että eläkevalmistelu on sa-

”Eläkejärjestelmän pitää olla sellainen, että kun kohtuullisen työuran tekee, niin sillä eläketasolla pärjää. Toisaalta rahoitus pitää olla sellainen, että maksun pystyy elinkeinoelämä maksamaan.”

lamyhkäistä, eikä avointa keskustelua ole. Nyt vaihtoehtoja on runsaasti esillä. Odotan mielenkiinnolla keskustelun alkamista.

Kivet ja kannot käännettävä

Työuraryhmän selvitykset eivät juuri tuottaneet yllätyksiä eläkejärjestelmän perin pohjin tuntevalle Rantalalle. Uutta oli kuitenkin esimerkiksi laskelma siitä, mitä käytännössä edellyttää työmarkkinajärjestöjen sopima tavoite nostaa eläkkeellesiirtymisikä 62,4 vuoteen.

Tavoite toteutuisi esimerkiksi silloin, jos sekä työkyvyttömyyseläkkeiden että vanhuuseläkkeiden alkavuus putoaisi suurin piirtein puoleen nykyisestä. Onko se mahdollista?

– Ei se mahdotonta ole, mutta niin kunnianhimoista, että se vaatii kivien ja kantojen kääntämistä. Kaikki keinot on käytettävä, Rantala painottaa.

Uusi asia työuraryhmän laskelmissa oli myös se, että niissä tarkasteltiin systemaattisesti mahdollisten toimenpiteiden sukupolvi-vaikutuksia. Toisin sanoen laskettiin kenelle lasku lankeaa, jos tehdään noin tai näin.

– Eläkejärjestelmän pitää olla sellainen, että kun kohtuullisen työuran tekee, niin sillä eläketasolla pärjää. Toisaalta rahoitus pitää olla sellainen, että maksun pystyy elinkeinoelämä maksamaan. Sukupolvien välinen tuottoaste on tärkeä asia, mutta ei se voi yksinomaan ohjata päätöksentekoa, Rantala pohtii.

Epävarmuutta ei voi poistaa

Työuraryhmän työn ja koko eläkekeskustelun yllä on väreillyt monen epävarmuustekijän usva. Eikä siitä eroon päästä tulevaisuudessakaan. Kuinka paljon suomalaisten eliniät pitenevät? Pitenevätkö työurat? Miten paljon elinaikakerroin lopulta leikkaa kuukausieläkkeitä?

– Epävarmuuttahan on aina ja kaikenlaisissa ilmiöissä, rauhoittelee Rantala. Ihmiset elävät sen minkä elävät, ei sitä voi käydä määrittämään tai edes tietää tarkasti etukäteen.

– Elinaikakerroin poistaa epävarmuuden, joka liittyy eläkkeiden rahoitukseen. Kokonaan epävarmuutta ei voi hävittää. Se on kuin energian häviämättömyyden laki, johonkin epävarmuus ohjautuu. Nyt se suuntautuu elinaikakerroimen kautta eläketasoon, Rantala selvittää.

Mistä tavallinen kansalainen sitten voi löytää luottamuksen eläkejärjestelmään kaiken epävarmuuden keskellä?

– Oleellisinta on, että ymmärtää miten eläke kertyy. Kun tienaat euron, niin karttumaprosentti kertoo, paljonko siitä samalla tienaat eläkettä.

Entä sitten poliittinen epävarmuus?

– Että muutetaan sääntöjä radikaalilla tavalla? Kyllä eläkejärjestelmässäkin sellainen riski tietysti on, mutta en pidä sitä kovin suurena. Eläkkeistä päätettäessä on ollut, ja uskon, että vatedeskin on, mukana vahvat maksajien ja edunsaajien edustajat. En usko niiden ryhtyvän mihinkään perusteettomiin äkkiliikkeisiin. Lisäksi lakisääteisen järjestelmän muuttaminen vaatii aina lakien muuttamista. Siihenhän kansalaisilla on äänestäjinä mahdollisuus vaikuttaa, Rantala sanoo.

Hän ei usko, että tässä asiassa lainsäädäntö siirtyisi Euroopan tasolle. Vertaispainetta saattaa kyllä tulla, kun työuria, eläkeikä ja rahastointia maiden välillä vertaillaan. Taloudellisen kestävyysvajeen kautta tuleva paine ei tosin kohdistu vain eläkkeisiin, vaan kaikkeen julkiseen talouteen. Sitä kautta EU:n sisäinen koordinaatio lisääntyy.

Kaikkea kivaa kaikille?

Hallitus ja työmarkkinajärjestöt käynnistivät keväällä 2010 kestäväen talouskasvun ja työllisyyden ohjelman. Rantalan johdolla työskennellyt työuraryhmä oli yksi ohjelman kuudesta alaryhmästä. Sen tarkasteltavana olivat työeläke-etuuskien riittävän tason turvaaminen, työeläkejärjestelmän rahoituksen kestävyys sekä keskimääräisen eläkkeelle siirtymisiän nostaminen.

Yksi päätelmä ryhmän raportissa on, että tutkitut vaihtoehdot tuottavat useissa tapauksissa kolmen eri tavoitteen suhteen ristiin meneviä tuloksia. Eläketasojen parantaminen esimerkiksi aiheuttaa meno- ja maksutason nousua ja päinvastoin. Mitä sitten voidaan tehdä?

– Jos ei muuta, niin sen tästä raportista ainakin saa irti, että nämä kolme ovat kiinni toisissaan. Ei voida asettaa yhdelle tavoitetta ja siten ikään kuin ilmasta ottaa tavoite toiselle, Rantala selventää.

– Päätöksentekijät joutuvat ristiin menevien intressien ja toimien pohjalta arvioimaan, mikä on siedettävä kompromissi.

Onko ainoa vaihtoehto sellainen kompromissi, jossa jonkin asian on huononnettava, jos jokin toinen asia paranee? Eikö sellaista vaihtoehtoa ole, jossa kaikki saisivat kaikkea kivaa?

– On, jos työurat pitenevät, Rantala virnistää.

– Siitähän me aloitettiin.

Mikko Mäenpää, STTK:

Silmiä ei voida sulkea eläkeiän alarajalta

STTK:n puheenjohtajan Mikko Mäenpään mielestä eläkejärjestelmässä ei voida romuttaa vuoden 2005 uudistuksen tavoitteita: joustavuus, yksilöllisyys ja sitä kautta kannustavuus.

Lauri Lyly, SAK:

Eläkeiän suhteen ei liikkumavaraa

SAK:n puheenjohtajan Lauri Lylyn mielestä työeläkemaksujen nousupainetta voisi hoitaa tasaisella 0,2 prosentin vuosittaisella korotuksella kummallekin osapuolelle.

STTK:n puheenjohtajan **Mikko Mäenpään** mielestä työura-asiat kiteytyvät kahteen poliittiseen kysymykseen. Toinen on työttömyyden hoitaminen eli se, miten saadaan pitkäaikaistyöttömyys taitettua ja nuoret työelämään. Toinen on työkyvyttömyyden tehokas torjuminen.

– Näillä päästäisiin jo pitkälle työurien pidentämisessä vuoden 2005 uudistuksen lisäksi, Mäenpää sanoo.

Vuonna 2009 työmarkkinajärjestöt sopivat, että eläkkeellesiirtymisikä nostetaan 62,4 vuoteen 2025 mennessä. Mäenpään mukaan on siinä rajoilla, onko tavoite liian kunnianhimoinen. Sen saavuttaminen vaatii hänen mielestään myös eläkeiän alarajan tarkastelua.

– Yksi mahdollisuus on luoda tavoitteelle tarkastelupisteet. Jos järjestelmä ei toimi, niin sitten pitää ottaa avuksi tämä vanhuuseläkkeen alaraja, Mikko Mäenpää sanoo ja jatkaa:

– Vielä ei ole sen aika, mutta ei siltä voida sulkea silmiä. Eläkejärjestelmän ja julkisen sektorin palveluiden kannalta sellainen tilanne on mahdollon, että ihmiset jäisivät aina vaan 63-vuotiaana eläkkeelle, vaikka elinajanodote nousisi.

Maksut ja eläketaso oleellisia asioita

Työeläkemaksujen korotuksista pitää Mäenpään mukaan löytää työnantajan kanssa pitkäkestoinen linja, josta voitaisiin sopia sitovasti 2025 tai 2030 asti.

– Tämä on meiltä työnantajalle keskeinen poliittinen vaatimus. Jos tähän ei suostuta, niin me tavallaan hyväksytään se, että maksut eivät kata enää riittävästi eläkkeitä ja aletaan puhua rahastojen purkamisesta. Silloin viedään nuorilta eläketurva.

STTK:n toinen tärkeä lähtökohta liittyy eläkkeiden tasoon. Eliniän pitenemiseen reagoivan elinaikakertoimen arvioidaan alentavan eläkkeitä 20 prosenttia vuonna 2050. Mäenpään mukaan tämä ei saa johtaa siihen, että leikkuri hävittää eläkejärjestelmän hyväksyttävyyden.

– On tarkasteltava absoluuttisia eläkkeitä – riittävätkö ne. Ihmiset tekevät 30–40 vuoden työuria. Eläke ei saa olla sellainen pettymys, että tällähän ei pärjää ollenkaan, Mikko Mäenpää jyrisee.

EU:n sisällä talouspolitiikan koordinaatiota halutaan tiukentaa, yhtenä tavoitteena on nostaa eläkeikää. Mäenpään mukaan tässä näkyy EU-maiden julkisen talouden kestävyysvaive.

– Poliitikot haluavat korjata virheensä nostamalla eläkeikää. Meillä valtiovarainministeriö on laskenut, että jos eläkeikää korotetaan 63:sta 65:een, niin sinne kilahtaa kaksi miljardia euroa heti valtion kassaan. Se vähentää paineita veronkorotuksiin ja menojen leikkauksiin eli poliitikoille tämä ratkaisu on aarre, Mäenpää huomauttaa.

SAK:n puheenjohtaja **Lauri Lyly** uskoo työuraryhmän raportin helpottavan työmarkkinajärjestöjen keskinäisiä neuvotteluja. Peruslaskelman pohjaksi otettu työllisyysaste on hänen mielestään turhan pessimistinen, mutta muuten raportti on hyvä.

– Nyt meillä on yhteinen aineisto, ei tarvitse riidellä siitä, miten mikäkin vaikuttaa, Lyly toteaa.

Hän ei halua ennakoita mitkä ovat ne keskeiset vaihtoehdot, jotka ryhmän laskelmista lähtevät toteutumaan. Haastattelua tehdessä osapuolten välinen arviointityö on vasta alussa ja hallitusneuvotteluihin vielä aikaa.

Lyly lähtisi pidentämään työuria rakentamalla työelämää työntekijälähtöisesti joustavammaksi. Eläkeiän suhteen SAK:n hallinnon linja on tiukka, siinä ei ole liikkumavaraa.

– Eläkeikään meillä on hyvin yksiselitteinen kanta. Koemme, että tämä 63–68 ikähaarukka on oikea ja se on toiminut hyvin. Sen lisäksi näyttää, että vanhuuseläkkeelle siirtymisikä nousee.

– Kannattaa myös muistaa, että työkyvyttömyyseläkkeelle jäädään keskimäärin 52-vuotiaana. Siellä jää 11 vuotta työuraa toteutumatta ja kolmannes menee työkyvyttömyyden kautta eläkkeelle. Se on se iso ongelma, ei alaikäraja, Lyly pudottelee.

Neuvottelu on luovaa toimintaa

SAK ei siis ole liikkunut asemistaan. Miten sitten edetään, kun EK pysyy myös omissa asemissaan ja vaatii eläkeiän nostamista?

– No, aika useasti nämä kaksi osapuolta ovat olleet täysin eri mieltä jostain kysymyksestä, silti on saatu ratkaisuja aikaiseksi. Neuvottelutoiminta on luovaa toimintaa. Näen että ratkaisuja on löydettävissä, vaikka on kovasti hakattu tiettyjä kantoja, Lyly ounastelee.

Luovuus tulee kuvaan mukaan, kun katsotaan mitä kenenkin vaakakupissa on painamassa. Eläkejärjestelmä on vain yksi parhaillaan pöydällä olevista asioista, Lyly sanoo. Vaihdon välineinä käyvät myös esimerkiksi harmaaseen talouteen, vanhempainvapaaseen, työttömyysturvaan ja lisäpäiviin liittyvät seikat.

– Kun on riittävästi asioita kummallakin puolella pöytää, niin yhteinen näkemys on rakennettavissa helpommin kuin jos keskustellaan vain yhdestä rajasta, Lyly toteaa.

Sukupolvien välinen oikeudenmukaisuus on puheenjohtaja Lauri Lylyn mukaan ihan ykköskysymyksiä eläkeasioissa.

– Me emme saa siirtää maksurasitusta nuoremmille polville. Sen takia me emme ole halunneet luopua 80/20 indeksistä. Jos sitä muutetaan, niin nuoret maksavat entistä enemmän.

Toimitusjohtaja Mikko Pukkinen, EK:

Työttömyysputki syytä lopettaa

EK:n toimitusjohtaja Mikko Pukkisen uskoo, että työmarkkinaosapuolilla riittää vastuuntuntoa ja yhteinen tahtotila työeläkeasioissa löytyy.

👉 EK:n toimitusjohtaja **Mikko Pukkinen** nostaa työuraryhmän läpikäymistä vaihtoehtoista esiin kaksi lääkettä: työttömyysputki ja eläkeikä. Lisäksi on satsattava määrätietoisesti työkyvyn ja työhyvinvoinnin edistämiseen.

– Työttömyysputki heikentää ikääntyneiden työllisyyttä ja lyhentää työuria. Tämä on selvästi havaittu joka kerta, kun työttömyysputken ikärajoihin on tehty muutoksia. On syytä lopettaa työttömyysputki kokonaan, Pukkinen toteaa.

Hän muistuttaa, että ihmisten elinikä kasvaa jatkuvasti.

– Tänä vuonna syntyneiden tyttöjen odotettavissa oleva elinikä on yli sata vuotta. Eläkeiän nostaminen nykyisestä 63:sta korkeammaksi nopealla aikataululla on välttämätöntä.

Sovittu tavoite on realistinen

EK:n toimitusjohtaja Mikko Pukkinen pitää työmarkkinajärjestöjen yhdes- sä sopimaa tavoitetta eläkkeellesiirtymisiin nostamisesta 62,4 vuoteen 2025 mennessä realistisena, vaikkakin kunnianhimoisena. Hänen mukaansa viime aikojen kehitys on tukenut tavoitteen saavuttamista, mutta jo sovitut keinot alkavat olla käytetty.

– Tavoitteen saavuttaminen vaatii uusia keinoja. EK:n työkykyjohtamisen malli pyrkii omalta osaltaan tähän. Pehmeät keinot auttavat tavoitteen saavuttamisessa, mutta eivät yksin riitä. Lisäksi tarvitaan konkreettisia jyrkeviä muutoksia lainsäädännössä, kuten eläkeiän nostaminen ja työttömyysputken sulkeminen, Pukkinen vaatii sähköpostivastauksessaan.

EK:n näkövinkkelistä eläkekysymykset ja työmarkkinaneuvottelut eivät mitenkään kytkeydy toisiinsa.

– Varsinaisten laajojen tupojen aika on ohi. Sosiaalivakuutuksesta sopiminen tehdään erillään työmarkkinaneuvotteluista jatkuvaa neuvottelumenettelyä soveltaen, hän vastaa kysymykseen tupoilun mahdollisuudesta työurakeskustelun yhteydessä.

Nuorten kohtuullista pidentää työuriaan

Pukkisen mielestä on kohtuullista, että nuoret ikäluokat pidentävät työuriaan, koska ne myös elävät pidempään. Hänen mukaansa puolet eliniän pidentymisestä olisi hyvä käyttää työn tekemiseen.

– Työurien pidentyminen tarkoittaisi paitsi alempia eläkemaksuja, myös parempia eläkkeitä. Tämä on paras keino taata sukupolvien välinen oikeudenmukaisuus, ja siihen ovat kaikki osapuolet sitoutuneet. Erimielisyyttä vallitsee lähinnä keinoista, Pukkinen toteaa.

Matti Viljanen, Akava:

Traktorimalli on meille tuhoisa

Akavan puheenjohtajan Matti Viljasen mukaan ensimmäinen tapaaminen työmarkkinaosapuolten kesken sujui maaliskuussa asiallisesti, jopa leppoisasti. Ehdottomia vaatimuksia ei esitetty miltään puolelta.

👉 Akavalainen työura-ajattelu lähtee puheenjohtaja **Matti Viljasen** mukaan koulutuksesta ja työhyvinvointipalvelujen hallinnasta. Palkansaajapuolella moni huoli on yhteinen: nuorten saaminen koulutukseen ja sieltä nopeasti töihin, keski-ikäisten jaksaminen ja ikääntyvien osaaminen.

Mutta kun puhutaan eläkejärjestelmän muutoksista, ongelmakenttä eriytyy. Viljanen muistuttaa, että akavalainen työura eroaa sak-laisesta.

– Eteläranta 10:n traktorimalli, joka perustuu 40 vuoden työuraan eläkkeelle siirtymisen perusteena, on meille todella tuhoisa. 40 vuoden uran tekeminen on eri asia ihmiselle, joka menee 18-vuotiaana töihin, kuin ihmiselle, joka koulutetaan ja valmistuu 25-vuotiaana, Viljanen puhuu.

Akava vastustaa ikääntyvien työntekijöiden superkarttuman purkamista, sillä koulutettujen työuralla se on todella tärkeä.

Eläkeiän nosto äärimmäinen hätäliike

– Työuraa voi syntyä vain kun on töitä, siksi tärkeintä on kilpailukykyimme hallinta.

Viljanen haluaisi, että korkeakoulusektorilla laatu olisi ykkösjalla, mutta se vaatisi uskallusta.

– Tiedän hyvin, että aluepolitiikka säätelee meidän koulutusjärjestelmäämme ensisijaisesti, ja se on virheellinen lähtökohta.

Akavalla ei ole ”pienintäkään mandaattia” eläkeiän nostamiseen. Viljasen mielestä se olisi äärimmäinen hätäliike. Mikään ei estä nytkään olemasta töissä 68-vuotiaaksi asti.

– Meillä on ihan fantastinen tämä 63–68 -järjestelmä, jos ihminen vaan pystyy olemaan töissä. Se edellyttää kahta asiaa: työnantaja pitää töissä ja ihminen jaksaa olla. Jos nämä kaksi ehtoa täyttyy, niin meidän mennään yli tavoitteiden, Viljanen tuulettaa.

Hänen mielestään työmarkkinajärjestöillä on nyt työkalut käytössään, siitä ovat pitäneet huolen niin Ahtelan kuin Rantalankin työryhmät. Viljanen muistuttaa, että paljon on saatu viime vuosina jo aikaiseksi.

– Nyt pitäisi vielä leipoa osapuolten kesken joku paketti, joka voisi olla osa hallitusohjelmaa. Yhteiskunnassa on sellainen käytäntö, että ne päättävät, joita asia koskee, Viljanen pyörittelee.

Ette siis halua, että poliitikot ottavat sitä roolia eläkepolitiikassa?

– Se on vähän kuin olisivat kädet toisten taskuissa, toivottavasti pitävät vaan kädet omissa taskuissaan, Viljanen murahtaa. ■

Tekstit : Riitta Väkeväinen

Työmarkkinaosapuolten napakka ote eläkeasioihin yleistä

Tuore selvitys osoittaa, että useimmissa maissa työmarkkinaosapuolet ovat mukana eläkelaitosten hallinnossa. Erityisen vahva ote työmarkkinajärjestöillä on siihen, kuinka eläkkeet käytännössä järjestetään.

Työmarkkinaosapuolilla (parteilla) merkittävä rooli

	Lakisääteinen eläke (kansaneläke, työeläke)	Lisäeläke (II-pilari)
Suomi	valtio, partit	-
Hollanti	valtio	kassat/rahastot: partit vakuutusyhtiöt
Itävalta	partit	työnantajat rahastot, vakuutusyhtiöt
Puola	valtio, partit, eläkeläisjärjestön edustaja	rahastot
Ranska	valtio, partit, eläkeläisten edustaja	partit
Ruotsi	valtio AP-rahastoissa lisäksi partit	partit rahastot, vakuutusyhtiöt
Saksa	partit	toimialakohtaiset järjestelyt: partit työnantajat (kirjanpid. varaukset) rahastot, vakuutusyhtiöt
Sveitsi	valtio, partit	partit takuurahastossa: valtio, partit
Tanska	valtio, partit	partit vakuutusyhtiöt

Työmarkkinaosapuolilla (parteilla) ei roolia

	Lakisääteinen eläke (kansaneläke, työeläke)	Lisäeläke (II-pilari)
UK	valtio	Työnantajakohtaisia järjestelyjä: trustit, vakuutusyhtiöt ja rahastot
USA	valtio	Työnantajakohtaisia järjestelyjä: trustit, vakuutusyhtiöt ja rahastot
Irlanti	valtio	Työnantajakohtaisia järjestelyjä: trustit, vakuutusyhtiöt ja rahastot
Norja	valtio AFP-varhaiseläkejärjestelmässä partit	Työnantajakohtaisia järjestelyjä: vakuutusyhtiöt

Taulukko: ETK, Mika Vidlund

trustit = omaisuudenhoitohallinto, jossa työnantajien ja palkansaajien edustus

Työmarkkinajärjestöjen vaikutusvaltaa eläkeasioihin kyseenalaistetaan julkisuudessa aika ajoittain. Palkansaajien ja työnantajien kädenjälki eläkeasioissa ei kuitenkaan ole ominaista vain ja ainoastaan Suomelle. Eläketurvakeskuksessa

vasta valmistuneen selvityksen mukaan maailma on täynnä erilaisia malleja järjestää ja hallinnoida eläketurvaa.

– Useimmissa maissa työmarkkinapartit ovat mukana järjestämässä eläketurvaa. Jopa maissa, missä eläkkeistä päätetään keskusjohtoisesti, löytyvät työmarkkinajärjestöt kuitenkin lopulta eläkerahastojen hallinnoista. Näin tapahtuu esimerkiksi parlamentarismin nimeen vannovassa Ruotsissa, selvityksen tehnyt erityisasiantuntija **Mika Vidlund** kertoo.

Vidlund heittääkin huumorimielellä ilmaan sloganin: ”Missä rahat, siellä partit”. Mutta itse asiassa hauskaksi tarkoitettun heiton tulkintaan edes tarvita sen kummempaa huumorintajua, sillä kyse on lopulta palkan jatkosta, eläkkeestä, joka on useimmiten sekä työnantajan että työntekijän kustantamaa.

– Myös puhtaasti työnantajakohtaisissa järjestelyissä palkansaajat ovat yleisesti mukana. Näin tapahtuu muun muassa Kaliforniassa, missä yksi maailman suurimmista eläkerahastoista ei voi olla ottamatta palkansaajan ääntä huomioon, vaikka työnantajat kustantavatkin viulut, Vidlund toteaa.

Kalifornialaiseen tapaan toimitaan myös Iso-Britanniassa ja Norjassa, missä palkansaajat ovat mukana työnantajakohtaisten eläkejärjestelmien hallinnossa. Joissakin maissa palkansaajien osallistuminen eläkejärjestelmien hallintoon on kirjattu peräti lakiin.

Ei sittenkään ainutlaatuinen

Usein kuulee sanottavan, että suomalainen työeläketurva on ainutlaatuisesti järjestetty, kun sitä hoitavat yksityiset työeläkeyhtiöt. Mika Vidlund kuitenkin toteaa, että tässäkin malleja on monia, ja monet niistä ovat omalla tavallaan ainutlaatuisia.

Muun muassa Tanskassa lakisääteinen ATP-eläke hoidetaan työmarkkinaosapuolten hallinnoimassa yksityisessä laitoksessa. Vuonna 2012 sen hoidettavaksi siirtyi lisäksi joukko kuntien vastuulla olevia tehtäviä liittyen kansaneläkkeen ja työkyvyttömyyseläkkeen maksamiseen.

– Kansainvälisesti vertailtuna on tavallisinta, että lakisääteinen eläketurva on järjestetty julkisoikeudellisissa sosiaalivakuutuslaitoksissa tai suoraan valtionhallinnon yhteyteen. Tästä huolimatta hallinto voi olla varsin hajanainen ja jakautua useille ammattialakohtaisille tai alueellisille laitoksille.

Myöskään se ei ole mitenkään poikkeuksellista, etteivät vakuutetut pääse itse valitsemaan eläkelaitostaan: – Yleensä tämä ei ole mahdollista, Vidlund sanoo.

Eläkeläisjärjestöjä kuullaan

Suomalaiset eläkeläisjärjestöt ovat eritoten näin vaalien alla vaatimassa äännekkäästi paikkaa työeläkevakuutajien hallintoelimiin. Eläkeläisten kuuleminen on perusteltua erityisesti niissä maissa, joissa eläkelaitosten sijoitustoiminnan tuloksella voi olla vaikutusta maksussa oleviin eläkkeisiin. Näin meillä Suomessa ei kuitenkaan tapahdu.

Vidlund vahvistaa, että kansainvälisesti tarkasteltuna tendenssi kuulla eläkeläisten ääntä entistä enemmän on käynnissä.

– Eläkeläisten edustajia kuullaan enenevässä määrin. Eläkeläisjärjestöillä saattaa olla edustus esimerkiksi asiakasneuvottelukunnissa ja muutoinkin neuvoo-antava rooli, mutta suoranaiseen toimeenpanoon heidän on vaikea päästä.

– Tämä on siinä mielessä ymmärrettävää, että eläkeläisten ajamat asiat ovat yleensä vastakkaisia aktiiviyöelämän kannalta. Jos esimerkiksi eläkeindeksejä parannetaan, ajautuvat kustannukset työssäkäyvien maksettavaksi ja tasapaino järkkyy, Vidlund toteaa.

Teksti: Kati Kalliomäki

Työeläkevakuuttamisen valvonnassa huomattavia tuloksia

★ Valvonnan kattavuus varmistetaan laajoilla rekisterien ristiinajoilla.

★ Paljon vakuuttamisen puutteita ilmi – vakuuttaminen on silti hyvin hoidettu.

★ Haasteena harmaa talous, pimeät palkat ja ulkomaisen työvoiman valvonta.

Rekisterien ristiin ajoilla varmistuu valvonnan kattavuus

★ Eläketurvakeskuksessa on viime vuosina kehitetty voimakkaasti työnantajavalvonnan ajantasaisuutta ja kattavuutta. Valvonnan ajantasaisempaa menetelmää edustavat kuluvan vuoden vahvistamattomien verotustietojen toimialakohtaiset vertailut työeläkejärjestelmän tietoihin. Nämä rekisterivertailut kohdistetaan niille toimialoille, joilla laiminlyöntiriski on todettu keskimääräistä korkeammaksi. Menetelmä on ollut käytössä vuodesta 2008 lähtien.

Valvonnan uusin ja kattavuutensa sekä tarkkuutensa takia merkittävin työväline otettiin käyttöön viime vuonna. Tuolloin valmistui ns. jälkikäteinen massavalvontasovellus (JMV), jonka avulla otamme vuosittain vertailuun lähes kaikki yksityisen sektorin työnantajat. Verohallinnon tiedossa olevat edellisen kalenterivuoden palkkatiedot ajetaan ristiin työeläkejärjestelmälle ilmoitettuihin tietoihin. Uuden työkalumme myötä saimme, paitsi ison kasan laiminlyöntejä ilmi, ensimmäisen kerran tarkennetun kuvan siitä, miten hyvin tai huonosti työeläkevakuutuksiin on ilmoitettu oikeat tiedot.

Syksyllä 2010 käsittelyyn otettiin ensimmäinen kattavasti valvottava vuosi 2009. Aineiston käsittely on kesken, mutta edennyt sen verran sutjakkaasti, että uskallamme jo vetää joitakin johtopäätöksiä.

Paljon vakuuttamisen puutteita ilmi

★ Eläketurvakeskuksessa tiedettiin kyllä ennestään, että työnantajilla pääsääntöisesti on lakisääteinen TyEL-vakuutus voimassa. Mutta miten hyvin vakuutuksiin kaiken kaikkiaan on ilmoitettu oikeat tiedot, oli jo jonkinasteinen mysteeri. Työeläkeotejakelun vähäisen työntekijäpalautteen pe-

rusteella arveltiin, että tilanne ei olisi kovin huono. Tulosta kuitenkin jännitettiin hieman, koska näin laajaa ja tarkkaa aineistoa ei aikaisemmin ole ollut käytettävissä.

Vertailun ja tähänastisen selvitystyön perusteella voidaan todeta ensinnäkin se, että työnantajat todellakin ottavat työeläkevakuutuksen kiitettävän hyvin. Kokonaan ilman vakuutusta toimiminen on harvinaista. Vuonna 2010 Eläketurvakeskuksen kehotuksesta tai pakkovakuuttamalla uuden TyEL-vakuutus sopimuksen tarvitsi solmia vain 600 työnantajaa.

Toisaalta todettakoon, että valvonnalla selvitettyjen vakuutuksista puuttuneiden palkkojen ja työntekijöiden määrä kasvoi huomasti jälkikäteisen massavalvonnan ansiosta. Viime vuonna Eläketurvakeskuksessa selvitettiin yhteensä noin 90 miljoonaa euroa (Kuva 1) vakuutuksista puuttuvia palkkoja. Puutteet koskivat noin 14 500 vakuutettua (Kuva 2). Luvut ovat kolminkertaiset verrattuna vuoden 2007 ja sitä edeltävään tasoon.

Tulos on suurista luvuistaan huolimatta työeläkejärjestelmän kannalta huojentava. Ensimmäisen kattavan valvontavertailun perusteella näyttää nimittäin vahvasti siltä, että myös ilmoitusvelvollisuus hoidetaan hyvin, jopa yllättävän hyvin.

Vaikka mainitut korjatun eläketurvan euroja kappalemäärät ovat sellaisinaan merkittäviä ja vakuutetun kannalta ratkaisevan tärkeitä, kokonaisuutena arvioiden vakuuttamisen oikeellisuus näyttää olevan hyvällä tasolla.

Kun Eläketurvakeskuksen valvonnassa selvitettyjen puutteiden määrää peilataan TyEL:ssä vakuutettavaan vuosittaiseen kokonaispalkkasummaan, voidaan vakuuttamisen puutteiden kokoluokan arvioida olevan noin 0,1–0,2 prosenttia.

Kokonaiskuva vakuuttamisen oikeellisuudesta tarkentuu sitä mukaa kuin vuosittain tehtävä jälkikäteinen massavalvonta vakiintuu. Oletamme ilmi tulevien puutteiden määrän hieman vähentyvän jatkossa, koska nyt toteutetut valvontatoimenpi-

teet vaikuttavat työnantajien toimintaa korjaavasti myös ajassa eteenpäin.

Tähänastisten kokemustemme perusteella suurin osa JMV:ssä ilmi tulleista puutteista liittyi toimiviin ja ns. tavallisiin työnantajiin eikä niinkään esimerkiksi erilaisiin harmaaseen talouteen liittyviin ilmiöihin. Tätä arviota tukee eläkelaitoksilta saamamme palaute. Toki joukosta löytyvät myös tahalliset ja suunnitelmalliset laiminlyönnit sekä osa harmaan talouden toimijoista.

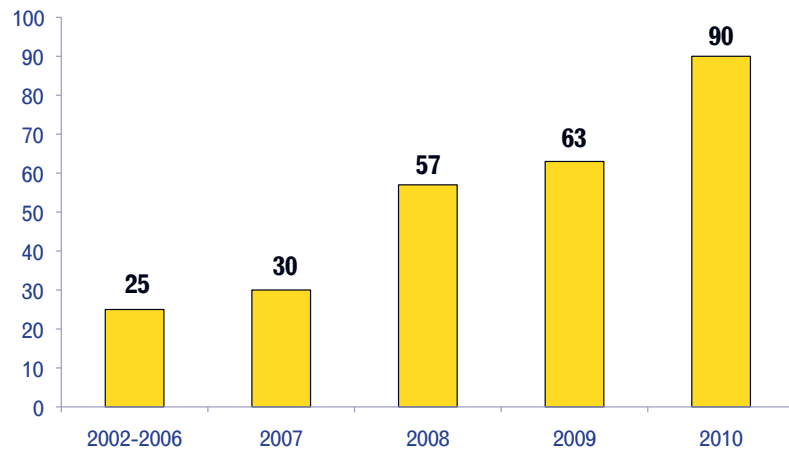
Työeläkejärjestelmän kannalta puutteellisen vakuuttamisen korjaaminen systemaattisesti ja varhaisessa vaiheessa on kustannustehokasta verrattuna jälkikäteen tehtäviin yksittäisiin selvityksiin. Erityisen positiivinen havainto on se, että eläkelaitosten mukaan myös vakuutusmaksujen perintä sujuu näissä tapauksissa paljolti normaalisti. Selvittämämme vakuuttamisen puutteet eivät siten aiheuta merkittäviä tuottotappiota, vaan tuovat vakuutusmaksuja järjestelmään. Pitää kuitenkin muistaa, että vakuutettujen puutteellisen eläketurvan korjaaminen ja vakuuttamisen laiminlyövien työnantajien kilpailuetuun kajoaminen ovat jo sellaisenaan arvokkaita tavoitteita.

Vakuuttamisen valvonnalla on suora kytkös vakuuttamisen hoitoon. Massavalvontojen kehittämisessä ja käytännön toimeenpanossa olemme pyrkineet kiinnittämään erityistä huomiota eläkelaitosten tarpeisiin. Suurempien aineistomäärien myötä Eläketurvakeskuksen ja yksittäisen työnantajan vakuutusasiaa hoitavan eläkelaitoksen yhteistyötä on hiottu entisestään. Kokemuksemme mukaan yhteistyö on sujuvaa.

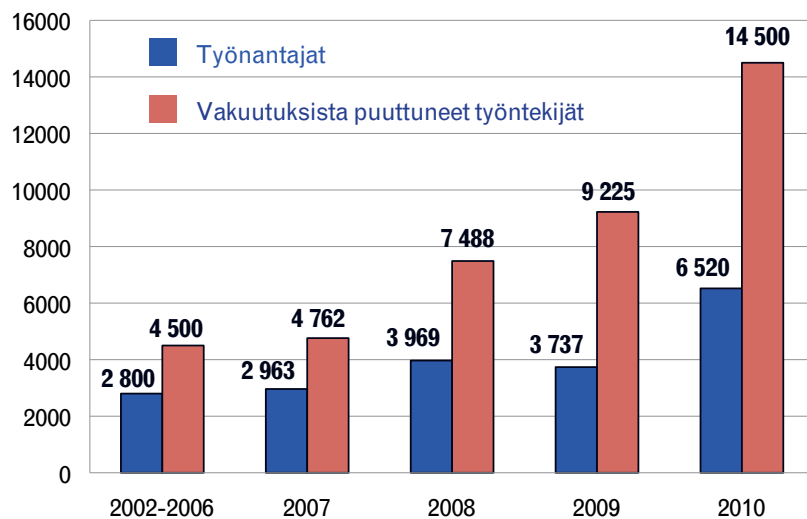
Haasteena harmaa talous ja pimeät palkat

★ Valvonnan suurimmat haasteet on lueteltu kappaleen otsikossa. Harmaan talouden ja siihen usein liittyvien pimeiden palkkojen kokonaismäärää ei tiedä kukaan. Se on tiedossa, että summat

Kuva 1:
Vakuutuksista puuttuneet palkat, miljoonaa euroa

Kuva 2:
Valvonnan tuloksia 2002–2010

ovat suuret ja epärehelliset toimijat saavat merkittävää kilpailuetua.

Maassamme on arveltu myös työskentelevän ja toimivan suuri määrä sellaisia ulkomaisia työntekijöitä ja toimijoita, joiden kohdalla ei ole tietoa lakisäateisten veloitteiden hoidosta mihinkään maahan.

Kilpailun vääristyminen on esimerkiksi rakennusosalalla herättänyt suurta huolta myös yrittäjien keskuudessa. Vaikka pimeästä työstä ei kartu eläkettä, on selvää, että myös työeläkejärjestelmän kuuluu osallistua kaikin keinoin harmaan talouden torjuntaan ja edistää tervettä kilpailua.

Harmaan talouden torjuntaan Eläketurvakeskus osallistuu aktiivisella ja systemaattisella viranomaisyhteistyöllä ja hyödyntämällä viranomaisten keräämiä tietoja. Eläketurvakeskuksen ei (kuten ei muidenkaan toimijoiden) kannata tehdä viranomaisten kanssa päällekkäistä työtä, vaan hyödyntää niitä tietoja, joita vaikkapa verotarkastusten myötä tai erilaisissa valvonnan yhteishankkeissa kerätään.

Työeläkejärjestelmä sai tärkeän työkalun harmaan talouden torjuntaan vuonna 2007, kun rikoslakiin säädettiin työeläkevakuutusmaksupetoksesta, jossa rangaistusmaksimi on peräti neljä vuotta vankeutta.

Kaiken kaikkiaan olemme pääsemässä valvonnan kehittämisen myötä tilanteeseen, jossa merkittäviä vakuuttamisen laiminlyöntejä ei pääse jatkumaan pitkään, mikäli palkanmaksu on verohallinnon tiedossa. Valvonnan kannalta erityisen hankalat toimialat valvotaan lisäksi ajantasaisemmalla ja nopeammin reagoivalla valvonnalla.

Näin ollen valvonnan koko ensisijainen kohdejoukko alkaa olla kattavasti ja ajantasaisesti valvottavissa. Täydellistä aukottomuutta kukaan ei voi taata, ja valvonnan kehittämisessä riittää paljon työsarkaa, mutta mielestäni työeläkejärjestelmä näillä keinoin hoitaa tätä lakisäateistä tehtäväänsä varsin hyvin ja uskottavasti.

Viranomaisyhteistyöllä tehoa harmaan talouden torjuntaan

Eläketurvakeskuksen (ETK) suorittamassa valvonnassa tärkeimpiä yhteistyötahoja ovat

- Verohallinto (verotuksen joukkotiedot, verotarkastusasiat, työeläkevakuutusmaksupetosasiat)
- poliisi (työeläkevakuutuspetosasiat)
- aluehallintovirasto (tilaajavastuulain valvonta)
- Työttömyysvakuutusrahasto
- harmaan talouden selvitysyksikkö (selvityspalveluja).

ETK on sopinut ja ohjeistanut ilmoitus- ja yhteistyömenettelyn eri viranomaisten kanssa ja ETK toimii sovitusti valvovien viranomaisten asiointiluokkuna työeläkejärjestelmään päin.

ETK vastaanottaa erilaisia valvontaimpulsseja ja aineistoja, edistää työeläkevakuutusmaksupetosasioiden selvittelyä ja osallistuu erilaisiin valvonnan yhteishankkeisiin. Esimerkkinä jälkimmäisestä on rakennusalan tehovalvonta (ns. Raksa-hanke).

Rakennusalalle on perustettu kahden viime vuoden aikana noin 10 000 uutta yritystä. Niistä 20–40 prosenttia on ns. "kertakäyttö-yrityksiä": perustettu jatkamaan maksuhäiriöihin tai verovelkoihin kaatunutta liiketoimintaa.

Lähde: Harmaan talouden selvitysyksikkö

Työeläkevakuutusmaksupetos

Asialla ammattilaiset

Työeläkevakuutusmaksupetokset kytkeytyvät laajoihin talousrikosvyyhteihin. Selvitystyössä Eläketurvakeskuksen, työeläkelaitosten ja poliisin sujuva yhteistyö korostuu.

Teksti: Antti Karkiainen | Kuvat: Kai Widell

– fakta –

Eläketurvakeskuksen valvontaosasto

Ydintehtävä: eläkelaitosten palveleminen, yritysten välisen reilun kilpailun edistäminen sekä vakuutettujen eläketurvan varmistaminen.

- hoitaa lakisääteistä TyEL- ja YEL-valvontaa
- tukee viranomaisia harmaantalouden vastaisessa toiminnassa
- toimii yhteyslaitoksena poliisin ja työeläkeyhtiöiden välillä
- tutkii ja tarkastaa työnantajia, tarvittaessa pakkovakuuttaa
- tiedottaa vakuuttamisvelvollisuudesta.

Sairas kilpailu, sairaas ala. Rakennusliiton puheenjohtaja **Matti Harjuniemen** mukaan alan harmaan talouden tilanne on menossa yhä pahempaan suuntaan. Myös ravintola-alan talousrikkokset ovat yleistyneet merkittävästi viimeisen 10–15 vuoden aikana.

Pelkästään rakennusalalla vuotuiset vahingot liikkuvat 400–500 miljoonan euron mitaluokassa. Valtion verotuloja harmaa talous rokkottaa arviolta viisi miljardia vuodessa.

Kuittikaupan, rahanpesun ja veropetosten ohella myös suunnitelmalliset vakuuttamisen laiminlyönnit kuuluvat vuosi vuodelta järjestäytyneempään rikolliseen toimintaan.

– Laiminlyönnit ovat tulleet yhdeksi perustyökaluksi ammattimaisten talousrikollisten työkalupakkiin. Pyrkimys ja ”liikeidea” on välttää kaikki tai huomattava osa työnantaja-asemaan liittyvät maksuvelvoitteet, kertoo Eläketurvakeskuksen tarkastuspäällikkö **Tiia Lahti**, valvontaosastolta.

Samat tahot, jotka toimivat perinteisten rikosten saralla, ovat laajentaneet toimialaansa myös talousrikollisuuden puolelle.

Esimerkiksi osa vuonna 2007 tapahtuneen Suomen Pankin Turun konttorin rahankuljetusryöstön suunnittelijoista tuomittiin myös törkeistä vero- ja työeläkevakuutusmaksupetoksista. Perin-

– fakta –

**Työeläkevakuutusmaksupetos
(sakkoja tai vankeutta
enintään 2 vuotta)**

Petoksen tunnusmerkistö täyttyy, jos vakuuttamisvelvollinen työnantaja laiminlyö työeläkelain (TyEL) mukaisen vakuuttamisvelvollisuuden kokonaan. Tai antaa vakuutuksen hoitoon tarvittavat tiedot vajavaisesti, virheellisesti tai määräaikaisten jälkeen.

**Törkeä
työeläkevakuutusmaksupetos
(4 kk–4 vuotta vankeutta)**

Jos teolla tavoitellaan huomattavaa taloudellista hyötyä tai rikos tehdään erityisen suunnitelmallisesti ja petos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, kyse on törkeästä työeläkevakuutusmaksupetoksesta.

Euromäärältään, suunnitelmallisuudeltaan ja kestoaltaan pienempiä ja muutenkin tavanomaisia laiminlyöntejä ei käsitellä työeläkevakuutusmaksupetoksina. Sanktiona toimii TyEL:n mukainen laiminlyöntikorotus.

Työeläkevakuutusmaksupetoksiin liittyy usein myös järjestäytynyttä rikollisuutta.

Eläketurvakeskuksen valvontaosaston tarkastuspäällikkö Tiia Lahti.

teisen rikollisuuden ohella tekijät pyörittivät useaa rakennusalan toimintaan keskittyntä yritystä. Toimenkuvaan kuului myös henkilöstövuokrausta ja kalusteasentamista.

– Kaikissa yhtiöissä palkat maksettiin pimeästi ja kirjanpito jätettiin tekemättä. Vyyhti lähti purkautumaan keskusrikospoliisin kautta. Eläketurvakeskuksen rooli prosessissa on selvittää vakuuttamisen laiminlyönnin laajuutta sekä toimia yhteyslaitoksena poliisin ja eläkeyhtiöiden välillä, selvittää Eläketurvakeskuksen valvontaosaston tarkastuspäällikkö Tiia Lahti.

Tuomiot veropetoksen tasoa

Vakuuttamisen laiminlyönnin kriminalisointi on verrattain uusi asia. Rikoslakiin se kirjattiin vuoden 2007 työeläkelakiuudistuksen yhteydessä.

Rikoslain julkista taloutta vastaan tehtyjä rikoksia käsittelevään lukuun lisättiin pykälät työeläkevakuutusmaksupetoksesta ja sen törkeästä tekemuodosta.

Lakimuutos tuli tarpeeseen: poliisin tutkinnassa on noin 100 työeläkevakuutusmaksupetosjuttua. Tuomio on annettu vajaassa 20 tapauksessa. Ne koskevat pääasiassa vasta vuosien 2007–2008

aikana tapahtuneita laiminlyöntejä.

– Maksimirangaistus on määritelty niinkin ankaraksi kuin neljä vuotta vankeutta, mikä on linjassa törkeän veropetoksen rangaistusmaksimin kanssa, Lahti kertoo.

Ennen lakiuudistusta vakuuttamattomuudesta selvisi sakoilla, usein pelkällä laiminlyöntikotaruksella.

– Vaikka saman työskentelyn ennakonpidätyksen laiminlyönti olisi vienyt vankilaan, tarkastuspäällikkö huomauttaa.

– Nyt laki on looginen. Työskentelyilmaapiiri on muutenkin suotuisa: harmaan talouden kitkemiseen panostetaan joka rintamalla tosissaan.

Kuittifirmat kuriin

Poliisin näkökulmasta työeläkevakuutusmaksupetos on usein liitännäisrikos, osa sekavaa talousrikosvyyhtiä, jonka selvittämisessä yhteistyön voima korostuu. Veropetoksiin verrattuna määrät ovat vähäisiä, mutta kasvussa.

Poliisin, Verohallinnon ja Eläketurvakeskuksen välistä yhteistyötä on kehitetty muun muassa Raksa-hankkeen ja Viranomaisyhteistyön kehittämisprojektin (VIRKE) puitteissa. Vuoden alussa projektin perustuksille muurattiin Verohallinnon alaisuudessa toimiva Harmaan talouden selvitys-yksikkö.

Hajautetussa työeläkejärjestelmässä poliisin on usein hankala selvittää sitä, mitkä eläkeyhtiöt ovat mahdollisesti asianomistajia rikosasiassa. Näissä tapauksissa Eläketurvakeskus toimii yhteyslaitoksena poliisin ja eläkeyhtiöiden välillä eli selvittää vakuuttamisen ja sen laiminlyöntien kokonaistilanteen ja ohjaa poliisin tarvittaessa oikeaan eläkeyhtiöön.

– Toiminnan keskittyminen nopeuttaa tarkastuksia ja selvityksiä. Tulokset saadaan viivytystä esitutkinnan käyttöön, kertoo rikosylikonstaapeli **Tapio Kulmala** Päijät-Hämeen poliisilaitokselta

Kulmalan mukaan tapaukset liittyvät usein juttuihin, joissa ketjutetaan pimeää palkan maksua useiden firmojen kautta.

– Harmaa talous on muuttunut viime vuosina suunnitelmallisemmaksi ja kansainvälisemmäksi. Näiden kulissi- ja kuittifirmojen paljastaminen vaatii reaaliaikaista tutkintaa ja hyvää viranomaisyhteistyötä. Eläketurvakeskuksen kanssa työ on ollut joutuisaa ja mutkatonta, Kulmala kertoo.

Tutkintapyyntöjen raja 10 000 euroa

Tyypillisesti petos ilmenee verotarkastuksen tai laajan viranomaisyhteistyön tuloksena. Kun

tapauksen laajuus saadaan selvitettyä, Eläketurvakeskus ryhtyy tarvittaessa lakisääteisiin pakkovakuutus-toimenpiteisiin.

Eläketurvakeskus ei tee tutkintapyyntöjä, asianomistajana toimii aina työeläkeyhtiö.

Mikäli vakuuttaminen on laiminlyöty kokonaan, valvontaosasto arpoo asianomistajayhtiön vakuutusmaksun huomioivalla tietokonesovel-luksella.

Eläkevakuutusyhtiö Ilmarisen lakimiehen **Ritva Holopaisen** mukaan vuoden 2007 lakimuutos on lisännyt yhteistyötä sekä Eläketurvakeskuksen että poliisin kanssa merkittävästi.

– Ilmarista koskevia pakkovakuutus tapauksia ilmenee vuositason 50–70. Mikäli yhtiön vahinko on pääomaltaan noin 10 000 euroa tai sitä suurempi, teemme tutkintapyyntöjä.

Vuositasolla tapauksia on ollut noin kymmenen. Joskus tapauksen tutkinta saattaa lähteä liikkeelle myös työeläkeyhtiön suunnalta.

– Yksittäisten perintä-, konkurssi- tai saneeraustapausten yhteydessä voi tulla epäily siitä, että työsuhteita on ilmoitettu väärin, Holopainen kertoo.

Ennakkotapaus selkeytti

Työeläkevakuutusmaksupetokseen syyllistyy myös silloin, kun laiminlyötyjä vakuutuksia ei voida yksilöidä työntekijätasolla.

Näin tapahtui ensimmäisen kerran vuonna 2010 melko tyypillisessä talousrikosvyyhdissä.

Petokseen syyllistynyt pariskunta pyöritti vuosikausia rakennustoimintaa ja työvoiman vuokrausta osakeyhtiön kautta. Toimintaan liittyi myös kuittikauppaa. Hämäräbisnestä pyöritettiin ruutuvihkon avulla keittion pöydällä.

– Kokonaisarvio pimeistä palkoista, joista osa voitiin myöhemmin yksilöidä, oli noin 1,2 miljoonaa euroa, Lahti muistelee.

Hovioikeus tuomitsi päätekijän kolmen ja puolen vuoden vankeuteen ja seitsemän vuoden liiketoimintakieltoon törkeästä veropetoksesta, törkeästä kirjanpitorikoksesta ja törkeästä työeläkevakuutusmaksupetoksesta. Avopuoliso, jonka nimissä yritys oli, sai ehdollista vankeutta. Korvausvastuut nousivat huomattaviksi.

– Tämä oli merkittävä linjaus, joka nyt on lainvoimainen, Lahti huomauttaa.

Lisäksi, jos selvitettyä saadaan vain vakuuttamatta jäänyt kokonaispalkka, syyttäjä voi vaatia tekoon syylliseltä ”säästynyt” vakuutusmaksua rikoshyötynä valtiolle.

– Mikäli ansiot pitäisi yksilöidä työntekijätasolla, jo entuudestaan hitaasta työstä tulisi toivotoman hidasta. Usein käytännössä mahdotonta. ■

Turvaa vai uhkapelejä

Vakuutustoimintaa ja uhkapeliä voi luonnehtia toistensa peilikuviksi: uhkapelissä otetaan vapaehtoisesti riskejä tavoitteena epätodennäköinen voitto, kun taas vakuutus otetaan epätodennäköisesti toteutuvilta riskeiltä suojautumiseksi.

Maailman suurimman vakuutusyhtiön **AIG:n** harjoittama massiivinen uhkapeli luottojohdannaisilla osoitti, että näiden asioiden yhdistäminen ei ole suotavaa.

Vakuutustoiminnalla ja uhkapeleillä on toinenkin yhteys. Ne ovat tarjonneet taloudellisesti merkittävän ja konkreettisen tutkimuskohteen satunnaisuuden käsitteestä kiinnostuneille tiedemiehille.

Suomalaisilla merkittävä rooli historiassa

Vakuutustoiminta perustuu satunnaisilmiöiden riittävään ymmärtämiseen. Matematiikalla on tässä tärkeä rooli. Tämä oli aikoinaan yllättävää, sillä matematiikassa tutkitaan abstraktilla tasolla rakenteita, hahmoja ja symmetrioita. Satunnaisuus ymmärretään näiden ominaisuuksien puutteeksi.

Aihepiiri pakenikin matematiikan tutkijoita aina 1600-luvulle saakka. Silloin keksittiin, että massailmiöinä satunnaisuudella on lakinsa ja todennäköisyyslaskennan nopea kehitys alkoi. Tähän kehitystyöhön osallistuneen **Jarl Lindebergin** (1876–1932) saavutus on eräs suomalaisten tiedemiesten suurimmista.

Lindeberg todisti hyvin yleisin oletuksin todennäköisyyslaskennan keskeisen raja-arvolauseen, jonka mukaan monen satunnaistekijän summa noudattaa likimain normaalijakaumaa.

Tämä antaa perusteen mallintaa mitä moninaiimpia ilmiöitä normaalijakaumalla. Näin tehdään usein myös vakuutustoiminnassa.

Riski vai epävarmuus?

Teivo Pentikäinen (1917–2006) oli kansainvälisesti arvostettu riskiteorian ja vakuutustoiminnan mallinuksen tutkijana. Hän kehitti ratkaisukeinoja myös

niihin tilanteisiin, joissa mainiota normaalijakaumaa ei voida soveltaa. Ja onhan Pentikäinen ansainnut nimityksen ”työeläkejärjestelmän isä.”

Käsitteiden selkeys on ajattelun selkeyden lähtökohta. Tässä on ongelma satunnaisilmiöiden kohdalla, sillä taloustieteen terminologiassa on sotkettu normaalin kielen käsitteet ”epävarmuus” ja ”riski.” Taustalla on teknisiä tarkasteluja helpottava valinta. Mitataan riskiä hajonnalla, joka epävarmuuden mitarina ei erottele hyviä ja huonoja tapahtumia.

Mikäli taloustieteilijät käyttäisivät käsitteitä normaalin kielen mukaisesti, ei puhuttaisi ”negatiivisista tulosvaroituksista” eikä yllättävän voiton mahdollisuutta kutsuttaisi ”riskiksi.” Suuren yleisön ja joidenkin ”asiantuntijoiden” ymmärrys olisi varmasti paremmalla tasolla.

Käänteinen kehitys

Käsitteellinen sekavuus ei ole haitannut tuotekehitystä. Viime vuosina finanssimatematiikan uudet keksinnöt ovat laajentaneet vakuutettavien riskien kirjoa. Tämän perusteella voisi luulla, että vakuutus- ja finanssirytykset tarjoaisivat kansalaisille enenevässä määrin tehokkaita keinoja riskeiltä suojautumiseen.

Todellisuudessa on käynyt juuri päinvastoin. Tämä johtuu siitä, että vakuutustoiminta on paljon muutakin kuin tekniikkaa. Riskinkanto sitoo kalliita pääomia. EU-tuomioistuin kielsi sukupuolen käyttämisen vakuutusten hinnoittelussa ja Suomessa lainsäädäntö ei tue annuiteettimarkkinoiden syntymistä.

Suomen työeläkevakuutus on yhteiskunnallistaloudellisen ja matemaattisteknisen kulttuurin tuote. Se kykenee lakisääteisytyensä takia tarjoamaan uniikkilla tavalla turvaa valtaosalle kansalaisista.

Lasse Koskinen

Kirjoittaja on Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulun dosentti.

Keskustelua vakuutuslääkäreiden harkintavallasta

★ Harkintavallan merkitys korostuu rajatapausratkaisuisissa.

★ Vakuutuslääkärit ovat työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymisen viimeisiä portinvartijoita. Ennen eläkeratkaisua tulkittoja ihmisen työ- ja toimintakyvystä on tehty kuitenkin jo useilla tahoilla.

★ Eläkeratkaisutoiminta muuttuvassa yhteiskunnassa – mitä pidämme kohtuutena ajassamme?

★ Julkisuudessa esiintyy ajoittain kritiikkiä työkyvyttömyyseläkkeiden ratkaisukäytännöstä. On arvosteltu esimerkiksi sitä, että vakuutuslääkäri päättää työkyvyttömyyseläkkeen myöntämisestä kirjallisten dokumenttien perusteella itse hakijaa henkilökohtaisesti tapaamatta. Ratkaisukäytäntöä on puolustettu vakuutuslääkäriin kyvyllä suhteuttaa yksittäistapaus kokonaisuuteen, yleiseen ratkaisukäytäntöön ja oikeuskäytäntöön.

Työkyvyttömyyseläkkeiden ratkaisutoimintaan kohdistuneen tarkastelun pohjalta näyttää siltä, että ratkaisukäytännöstä on hyväksi käydä ennakoluulotonta keskustelua puolelta jos toiselta. Keskustelu voi parhaimmillaan johtaa avauksiin, jotka edistävät järjestelmän läpinäkyvyyttä sekä johdonmukaisuutta.

Tämä artikkeli perustuu pro gradu -tutkielmaani, jossa pyrin avaamaan vakuutuslääkäreiden harkintavallan roolia työkyvyttömyyseläkkeiden ratkaisutoiminnassa.

Tutkimustehtävää olen tarkastellut asettamalla vakuutuslääkärit vallitsevan ratkaisukäytännön toteuttajan, dokumenttien tulkitsejan, kohtuun määrittäjän, eläkelaitoksen edustajan ja ratkaisulinjan muokkaajan rooleihin. Tutkielma pohjautuu vakuutuslääketieteen asiantuntijoiden haastatteluihin.

Harkintavallan merkitys korostuu rajatapausratkaisuisissa

★ Suuressa osassa eläkehakemuksia eläkelainsäädännön kriteerit antavat sellaisenaan riittävän perustan työkyvyttömyyseläkepäätökselle. Vakuutuslääkäreiden mukaan harkintavallan merkitys tulee esille niin sanotuissa rajatapausratkaisuisissa. Tällöin tapauksien yksilöllisyys asettaa ratkaisukäytännölle haasteen, sillä täysin yksiselitteisiä

työkyvyttömyyden kriteerejä on vaikea määrittellä.

Lainsäädäntö antaa vakuutuslääkärille puitteet määrittää sitä, mitä yksilön tapauksessa pidetään kohtuullisena. Rajatapausratkaisujen kohdalla vakuutuslääkärit pitivät mahdollisena, että ratkaisukäytännöissä voi ilmetä eroja sen suhteen, kuinka vakuutuslääkärit painottavat yksilöllisiä sosiaalis-taloudellisia seikkoja, kuten hakijan ikää tai työllisyystilannetta.

Pohdittaessa harkintavallan roolia keskustelulle voisi olla hyödyksi, että se ulotettaisiin kattamaan vakuutuslääkäreiden ohella myös työkyvyttömyyseläkeprosessin eri vaiheisiin osallistuvia toimijoita, kuten hoitavia lääkäreitä, kuntoutushenkilöitä ja hakijaa ohjaavia viranomaistahoja.

Vakuutuslääkärit työkyvyttömyyseläkkeen portinvartijoina

★ Näkökulman laajentaminen puoltaa paikkaansa, sillä työkyvyttömyyseläkkeen hakua koskevassa prosessissa arvioida ihmisen työ- ja toimintakyvystä tehdään jo ennen varsinaista eläkeratkaisua useilla tahoilla.

Ratkaisevia tulkittoja tehdään niin työpaikalla, hoito- ja kuntoutusmenetelmiin ohjaamisessa kuin lopulta eläkelaitoksessa, jossa vakuutuslääkärit etuuden viimeisinä portinvartijoina arvioivat hakijan oikeutta työkyvyttömyyseläkkeeseen.

Viime kädessä on kyse siitä, kuinka työkyvyttömyyseläkkeen hakijan todellisuus välittyy vakuutuslääkärille kirjallisiin dokumentteihin pohjautuen. Tämän vuoksi vakuutuslääkärit asettivat suurta painoarvoa eläkelaitoksiin saapuvien lääkärinlausuntojen laadulle ja kattavuudelle.

Vakuutuslääkärit eivät ajatelleet talouden ja politiikan muutosten kaltaisten yhteiskunnallis-

ten tekijöiden vaikuttavan suoranaisesti työkyvyttömyyseläkkeen myöntökriteereihin. He pitivät eläkelaitoksiin keskitettyä ratkaisutoimintaa ja vakuutuslääkärijärjestelmää ratkaisukäytännön johdonmukaisuuden takeena.

Eläkeratkaisutoiminta osana muuttuvaa yhteiskuntaa

★ Toisaalta eläkelaitoskaan ei ole irrallinen osa vallitsevaa sosiaalista järjestelmää.

Vaikuttaa siltä, että vaikka työkyvyttömyyseläkkeen lainsäädännöllinen tausta pysyy muuttumattomana, yhteiskunnallisten tekijöiden vaikutus kanavoituu ratkaisutoimintaan muun muassa eläkelaitosten sidosryhmien kanssa tehtävän yhteistyön kautta sekä sen perusteella, kuinka sosiaalis-taloudellisia kriteerejä arvioinnissa painotetaan.

Oma keskeinen merkityksensä lienee myös sillä, kuinka kohtuuden raja yhteiskunnassa määrittyy. Tästä olennainen esimerkki on asenneilmaston muuttuminen mielenterveysongelmien ja työelämän suhteessa. Vakuutuslääkärit kokivat työnantajien ja eläkelaitosten asenteiden kääntyneen suuntaan, jossa työelämässä jatkamisen katsotaan olevan mahdollista mielenterveyden ongelmien aiheuttamasta työkyvyn heikkenemisestä huolimatta.

Masennusperusteisten työkyvyttömyyseläkkeiden pidemmän aikavälin kasvukehitys, työelämän muutos ja osatyökykyisten työelämäaktiivisuuden voimistuva tavoittelu herättävät pohtimaan, onko siinä rajapinnassa, jossa aiemmin oli yksilön kannalta kohtuutta myöntää työkyvyttömyyseläke, nykyisellään kohtuutta pitää henkilö kiinni työelämässä?

Työelämän kehittämiseen haettu uusia muotoja

Kolmen työryhmän raportissa tarkastelussa työterveys, työssä pysyminen ja työttömyyden seurausten torjunta.

Työurien pidennys vaatii työelämän kehittämistä. Runsas vuosi sitten vetäjän-
sä **Jukka Ahtelan** nimellä tunnettu työryhmä laati kattavan raportin toimenpide-ehdotuksista työelämän parantamiseksi ja työurien pidentämiseksi. Keinojen etsiminen tavoiteltuun kahden vuoden pidennykseen työurissa sälytettiin kolmelle työryhmälle.

Työryhmistä oli kaksi sosiaali- ja terveysministeriön vetämiä. Nämä työryhmät selvittivät ja pohtivat, miten työterveyshuoltoa parannettaisiin ja ihmisten työhyvinvointia kehitettäisiin. Kolmas työryhmä toimi työ- ja elinkeinoministeriön alaisuudessa. Siinä pureuduttiin 1990-luvun laman jälkeen suomalaista yhteiskuntaa jäytäneen ongelman – työttömyyden – seurausten torjuntaan. Keskiössä oli erityisesti työttömien työkyky.

Työterveyttä pitää vaalia

Työelämässä jaksamisen välttämätön edellytys on, että tekijän työterveys on kunnossa. Varsinkin ihmisen ikääntyessä työssä pysymiseen ja jaksamiseen vaikuttavat myös lukuisat muut asiat kuin pelkästään terveys. Jo terveyden alkaessa heikentyä ja etenkin sen pettäessä, työhön tarttuminen vaikeutuu.

– Työterveyshuoltoa on suunnattava ennaltaehkäisevään suuntaan, vetosi työryhmää vetänyt STM:n valtiosihteeri **Vesa Rantahalvari**.

Hän tiivistä monipuolisen raportin sanoman yhteen asiaan: työterveyshuollon roolin vahvistamiseen terveyden ja työkyvyn edistämisessä.

– Jo kokeiltujen parannusohjelmien hyväksi todetut mallit on tuotava käytäntöön, Rantahalvari sanoi, viitaten moniin viime vuosina kokeiltuihin työhyvinvointiohjelmiin.

Laatua ja laadun varmistusta työterveyteen

– Lisäksi työterveyspalveluihin on saatava laadunvarmistus ja kunnollisia palveluita on tuotettava yhä useammalle työpaikalle.

Työnantajan vastuuta työntekijöidensä terveydestä on vaikea toteuttaa, jos työterveyspalvelut ovat ohuet tai olemattomat. Tämä on ongelma etenkin pienissä yrityksissä.

– Parannusta ja samalla kustannussäästöjä voisi

saada työterveyspalvelujen yhteisöistä, Rantahalvari sanoi.

Työryhmä esittää erityisen tutkimusohjelman perustamista seuraamaan työterveyshuollon vaikuttavuutta.

– Työterveyshuollon resursseja parantaisi myös työterveyslääkärinkoulutuksen laajentaminen kaikkiin Suomen lääketieteellisiin tiedekuntiin.

Laaja-alainen työryhmä oli esityksissään muuten yksimielinen, mutta Akava ja STTK olisivat halunneet myös muuttaa lakia työterveyshuollosta. Järjestöjen mukaan näin varmistettaisiin raportissa esitettyjen toimenpiteiden ja tavoitteiden onnistuminen.

Varmistusta työssä pysymiseen

Eeva Kuuskosken vetämä työhyvinvointityöryhmä korosti myös raportissaan varhaista puuttamista pitkittyvään työkyvyttömyyteen. Kuuskoski toimii Rantahalvarin tavoin STM:ssä valtiosihteerinä.

– Taustalla keskeisenä huolena on pidempien työstä poissaolojaksojen eli sairauspäivärahauskasvava suunta lähimmän 20 vuoden aikana, Kuuskoski kuvasi.

Työryhmän mukaan uusia resursseja työhyvinvointiin saataisiin lisäämällä yhteistyötä, mutta myös tehostamalla työhyvinvointitoiminnan säätelyä ja nopeuttamalla varhaista puuttamista. Keskeinen työryhmän ehdottama muutos olisi 90 sairauspäivärahapäivän jälkeen edellytetty työterveyshuollon lausunto sairauspäivärahan maksamisen jatkamiseksi.

– Lausunnon pitäisi sisältää arvio työntekijän jäljellä olevasta työkyvystä sekä selvitys työntekijän mahdollisuudesta jatkaa työssään.

Ehdotus koskisi vain työntekijöitä, ei yrittäjiä. Työryhmä katsoi tärkeäksi nopeuttaa pääsyä erikoissairaanhoidon. Se ehkäisi sairauspoissaolojen tarpeetonta pitkittymistä.

– Tähän voitaisiin päästä nykyistä sairausvakuutus- ja sairauskassajärjestelmää kehittämällä, Kuuskoski sanoi.

Työeläkelaitosten työhyvinvointipalvelut syyniin

Työeläkelaitokset ovat jo vuosia kilpailleet tavomaisen asiakaspalvelun lisäksi työhyvinvointiin

liittyvillä palveluillaan. Työryhmää nykytilanne ei kaikin osin tyydyttä.

Epäkohtana pidettiin, että työeläkelaitosten työhyvinvointitoiminnasta ei ole säädetty työeläkelainsäädännössä.

– Työryhmän mielestä työhyvinvointitoiminnan säädöspohjaa tulee selkiyttää, Kuuskoski esitti.

Aiempaa läpinäkyvämmällä ja yhdenmukaisella toiminnalla tuotetaan parempaa työhyvinvointia. Lisäksi sääntelyllä halutaan varmistaa entistä tasapuolisemmat mahdollisuudet työhyvinvoinnin tukemiseen erisuuruissa ja erityyppisissä työeläkelaitoksissa.

Raportissa viitattiin meneillään olevaan työeläkelaitosten kilpailua koskevaan selvitykseen. Tarkoituksena on, että Finanssivalvonta valvoisi laitosten kilpailua myös työhyvinvoinnissa.

– Lisäksi täytyy miettiä keinoja, joilla voitaisiin kannustaa erityisesti pieniä yrityksiä kehittämään työhyvinvointia.

Työttömyyden ja sairauden kierre katkaistava

Lukuisat tutkimukset osoittavat, että työttömät voivat huonommin ja ovat sairaampia kuin työlliset. Terveytensä ja työkykynsä puolesta heikoimmat joutuvat myös muita useammin työttömiksi.

– Työttömyys tuottaa sairautta ja huono terveys työttömyyttä, tiivistä työttömyyden noidankehää työryhmän puheenjohtaja **Päivi Kerninen**. Hän toimii hallitusneuvoksena työ- ja elinkeinoministeriössä.

Työttömyyden pitkittyessä työllistymisen esteet saattavat muuttua enemmän hakijan terveydestä johtuviksi kuin työmarkkinatilanteen aiheuttamiksi. Arvatenkin keski-ikäiset miehet ovat suurimmassa vaarassa, mutta myös koulunsa päättäneet nuoret ja työelämään takaisin pyrkivät naiset ovat herkkiä työttömyyden terveysvaikutuksille.

– Työttömien ja nuorten kohdalla työkyvyttömyyden uhan toteaminen on vieläkin vaikeampaa kuin työssä olevilla, koska yhteydet työelämään puuttuvat.

Päävastuu työttömistä TE-keskuksille

Työttömien työkyvyn arvioinnin ja terveyspalvelujen työryhmän raportissa korostettiin, että työttömät ovat hyvin heterogeeninen ryhmä. Heidän joukossaan on paljon potentiaalista työkykyä.

Työkyvyn arviointi terveystarkastuksissa autaisi siihen, että työkyvyttömät työttömätkin pääsisivät nykyistä paremmin asianmukaiseen hoitoon. Työllistymisen esteiden poistamiseksi työvoimapalveluiden, kunnallisten sosiaali- ja terveyspalveluiden ja ammatillisten kuntoutuspalveluiden täytyy toimia nykyistä enemmän yhdessä.

Toisaalta vastuunjakoja pidettiin myös tärkeänä. TE-toimistoille halutaan ensisijainen vastuu työttömän työnhakijan työkyvyn arvioinnista ja kuntoutuksesta takaisin työmarkkinoille.

Työurien pidentyminen nähdään käytännössä

Luonnollisesti kaikkia kiinnostaisi tietää, kuinka paljon työuriin saataisiin keskimääräistä pituutta lisää, mikäli kaikkien kolmen työryhmän ehdotukset toteutettaisiin. Asiaa kysyttiin moneen kertaan raporttien julkistettaessa, mutta tähän ei selvästi haluttu ottaa kantaa.

– Kukaan ei voi sanoa, olisiko kyse kuukausista vai vuosista, mutta varmasti työurat pitenisivät näillä toimenpiteillä, Kuuskoski muotoili.

*Teksti: Kimmo Kontio
Kuvitus: Kipinä*

Raporteista verkkoversiot ministeriöiden kotisivuilla

Työryhmien raportit ovat luettavissa pdf:nä sosiaali- ja terveysministeriön sekä työ- ja elinkeinoministeriön kotisivuilla.

www.stm.fi/julkaisut

• Työhyvinvointityöryhmän raportti Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2011:4.

• Työterveyshuolto ja työkyvyn tukeminen työterveysyhteistyönä Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2011:6.

www.tem.fi/julkaisut

Työttömien työkyvyn arviointi- ja terveyspalvelut
TEM raportteja 10/2011

Jaakko Tuomikoski lähtee eläkkeelle. Seuraajaksi valitun Jaakko Kianderin (oik.) ei tarvinnut tehdä moraalisesti kompromisseja itsensä kanssa siirtyessään tutkimusyhteisöstä työeläkeyhtiöön.

JAAKKO I:N VALTIKAN PERII JAAKKO II

Jaakko Tuomikoski työeläkeyhtiö Ilmarisesta siirtyy eläkkeelle. Seuraajaksi tehtävään on kutsuttu Jaakko Kiander.

Teksti: Anne Iivonen | Kuvat: Susanna Kekkonen

Työeläkealan guruksi luonnehdittu **Jaakko Tuomikoski**, työeläkeyhtiö Ilmarisen pitkäaikainen varatoimitusjohtaja, siirtyy nauttimaan ansaittua eläkettä. Vallanperimys on turvattu. Seuraajaksi valittu **Jaakko Kiander** aloitti työhön sisäänajon jo viime marraskuussa.

Merellinen Helsinki hönkii kevätluulta Etelärannassa Wanhan kauppahallin tiiliseiniin. Sisällä kauppahallin kuppilassa **Jaakko I** ja **Jaakko II** keskustelevat ikkunoista sarastavassa valossa työeläkealan päätöksenteon läpinäkyvyydestä.

”Jos joku toimittaja erehtyi sanomaan sanan eläke, oli hänet lyötävä torjuntaiskulla ja hiljennettävä. Ajateltiin, etteivät ne kuitenkaan ymmärtäisi mitään.”

– Jaakko Tuomikoski

Työeläkeyhtiöiden perustehdä on turvata työeläke. Tätä sosiaaliturva-argumenttia ei Tuomikosken mukaan pidä talouden pyörteissä unohtaa.

Tuomikoski katsoo läpinäkyvyyttä kohti aristelematta. Hän kertoo, että alalla on tapana ollut vaieta silloin kun olisi pitänyt keskustella. Vaikenemiskulttuurista on oppirahat maksettu.

– Ennen ajateltiin, etteivät muut ymmärrä eläkeasioista yhtään mitään. Tähän keskustelutyylisiin meillä on vanhana perintönä TEL-arkkitehti **Teivo Pentikäisen** käsitys julkisuuden vaikutuksesta. Jos joku toimittaja erehtyi sanomaan sanan eläke, oli hänet lyötävä torjuntaiskulla ja hiljennettävä. Ajateltiin, etteivät ne kuitenkaan ymmärtäisi mitään.

– Nyky-yhteiskuntaan se ei missään nimessä istu, hän sanoo.

Jaakko II kuuntelee vieressä tarkkana. Parahiaksi eduskuntavaalien alla aihe ruudittaa myös Kianderin polkua Ilmarisen taloudesta ja eläkepolitiikasta vastaavana johtajana.

– Olemme avoimessa yhteiskunnassa ja asioista halutaan tietoa ja niistä saa kertoa. Siinä mielessä keskustelukuluttuuri on muuttunut, Kiander sanoo.

– Nykyisin ollaan niin avoimia, että silmiin satuu, Tuomikoski vertaa.

Jaakko I painottaa, että jo pitkään työeläkepuolella on oltu liikkeellä toisenlaisella agendalla.

– Valmiutta ja halua keskusteluun ja perustelemiseen on. Eri asia on, löytyykö kykyä.

Hän korostaa, että päätöksenteko ei kuitenkaan voi koko aikaa tapahtua julkisesti: päätökset koskevat yleensä kokonaisuuksia.

– Sillä aikaa kun linjaukset pikkuhiljaa löytävät järkeviä muotoja, niiden osien tarkasteleminen erillisinä ei ole lopputuloksen kannalta hedelmällistä, hän sanoo.

Esimerkiksi Tuomikoski ottaa jo parin vuoden ajan käydyn eläkeikäkärhämän. Suuri määrä erilaisia elementtejä, joista mahdollisesti syntyy muutoksia eläketurvaan, on ollut esillä ja julkisuudessa. On karttumaa, ikärajaa, työsuhteen kestoa, ja näihin liittyviä ominaispiirteitä. Ja näitä käsitellään avoimesti.

– Missä muodossa näitä elementtejä sitten mahdollisesti sisällytetään tuleviin ratkaisuihin ja miten painotettuina, on neuvottelukysymys. Enpä usko, että vastaavia neuvotteluja millään yhteiskunnan saralla olisi mahdollista käydä niin, että niitä voisi esimerkiksi reaaliaikaisesti seurata internetistä.

Meneillään on työmarkkinajärjestöjen mieliteen muodostumisvaihe työuraryhmän raportin esille nostamista aiheista. Kaipaako Jaakko II tällä haavaa lisää läpinäkyvyyttä työeläkejärjestelmän kolmikantaiseen päätöksentekoon?

– Se on selvää, että julkisuuteen ei voi tulla yksi asia tai ehdotus kerrallaan. Neuvotteluja käydään siihen asti, kunnes kokonaispaketti on esiteltävissä.

– Kolmikantaisella päätöksenteolla on selvä

tavoite: tuoda hallitukselle ja eduskunnalle yhteinen esitys, eläkepolitiikan yhteisymmärrys, Kiander luottaa.

Kiander tunnetaan aktiivisen yhteiskunnallisen keskustelijan roolista edellisestä työstään Pal kansaajien tutkimuslaitoksen johtajana. Näköala siirtyi Hakaniemestä Ruoholahteen, symbolisesti ja monessa mielessä aivan toisenlaiseen mielenmaisemaan.

Meinaako hän syventää ja kaventaa kiinnostustaan uudesta näkövinkkelistä vain työeläkealaa koskevaan tietoon? Muki höyryää, ja Kiander hörppää teetä.

– Olen sillä tavalla luopunut vanhasta, että nyt minun ei enää tarvitse olla lausumassa julkisuuteen niin monista asioista.

– Minut oli kai opittu tuntemaan kansantajuisuudesta ja tiedon popularisoinnista. Laaja-alaisuuden hintana on kuitenkin aina jonkinlainen pinnallisuus, mutta toisaalta julkisuus on tyytyväinen pinnallisiinkin vastauksiin paremman puutteessa, Kiander paljastaa.

– En pidä huonona, eikä siitä synny sielullista riitasointua, että poraudun syvemmälle työeläketietoon. Tosin ympärilläni on monia minua viisaampia tietäjiä, viittaa hän kahvilapöydän yli Jaakko I:n suuntaan.

– Ei eläketiede mitään rakettitiedettä ole, Jaakko I ottaa heitosta kopin ja jatkaa.

– On väärin pitää yllä mielikuvaa eläketieteesestä, joka olisi vaikeaa ja vain joidenkin käsityskyvyn rajoissa oivallettavaa. Kyllä sitä tervejärkinen ymmärtää.

Tiedon jakamista molemmat pitävät tarpeellisenä. Työeläketurvasta pitää puhua julkisuudessa aina uudestaan ja uudestaan, jankuttamiseen asti.

– Erityisen tärkeää on kertoa nuorille työeläketurvasta, jotta he sisäistäisivät järjestelmän omakseen. Hyvänä herätteenä on toiminut työeläkeote. Se on kasvattanut tiedon tarvetta: ihmiset haluavat tietää, mikä työeläkkeeseen vaikuttaa, miten se karttuu – ja miten se rahoitetaan, Jaakko nuorempi sanoo.

Vallanperimys työeläkeyhtiö Ilmarisen johdossa on sujunut verettömästi ja ilman arvovaltaisten hovien keskinäistä juonittelua. Miten Jaakko II tuli valituksi? Valitsiko Ilmarinen hänet vai hän Ilmarisen?

– En ole koskaan saanut hakemiani töitä. Työtehtäviini minut on aina kutsuttu, Kiander sanoo eikä sanoessaan vaikuta tippaakaan snobilta.

– Ilmarisen toimitusjohtaja, **Harri Sailas**, kutsui minut tehtävään.

– Se oli Harrilta nerokas veto, tokaisee Jaakko I.

Jaakko I näkee seuraajassaan monia taitoja. Kun Jaakkoja kuuntelee, karehtii ilmassa jotakin, jota voisi kutsua guruaineeksi, armolahjaksi, kaurismaksi.

Mistä nämä gurupuheet kumpuavat? Kerto-

koon ylipapiksikin luonnehdittu Jaakko I.

– Guruksi luonnehdinta on liioiteltu. Osaajia on monia, ja kehitystyö on yhteistyötä. Erityisesti papittelun osalta tuntuu siltä, että siihen ryhdytään silloin, kun asia-argumentit loppuvat.

Työeläkejärjestelmän syntyvaiheessa TEL:n arkkitehti Teivo Pentikäinen siirtyi vetämään juuri perustettua Ilmarista. Tämä selittää paljolti sen, että juuri Ilmarisella on guruperimää.

– Alusta asti useat työeläkeyhtiöiden johtotehtävissä toimineet pitivät itsestään selyytenä, että heidän osaamisensa tuli olla koko työeläkejärjestelmän käytettävissä, kun työeläkelakien toimeenpano alkoi. Useat vasta muotoutumassa olleet ratkaisut piti saada muuttumaan lihaksi.

Tuomikoski kertoo historiasta, että työmarkkinajärjestöt päättivät organisoida yhteydenpitonsa työeläkeasioissa ns. Puron ryhmän muotoon. Tilanne merkitsi hänen osaltaan automaattisesti sitä, että koko työeläketurvan asiat säilyivät Ilmarisen agendalla isossa roolissa.

Sailasta edeltänyt Ilmarisen toimitusjohtaja **Kari Puro** toimi eläkeneuvotteluryhmän puheenjohtajana ryhmän syntymästä 1990-luvun alkupuolelta vuoteen 2006. Puro tarvitsi tietenkin jonkun avukseen milloin kirjoittamaan, milloin vetämään teknistä valmistelua.

Näyttämön takana lankoja solmi Tuomikos-

ki. Työeläkejärjestelmän uudistuksissa hänet tiedettiin ”Puron oikeaksi kädeksi”, asiantuntevaksi vakuutusmatemaatikoksi ja – taitavaksi kirjoittajaksi.

– Puron työtoverina pääsin mukaan sellaiseen työhön, joka itse asiassa oli paras vaihe omalla työurallani.

Hän jatkaa, että Puron jälkeen koettiin yleisesti luontevana painottaa Eläketurvakeskuksen roolia ratkaisevasti enemmän kuin yhtiöiden.

– Ainakin Ilmarisessa on kuitenkin säilynyt kirkkaana tietoisuus siitä, että yhtiön tehtävä on työeläketurvan toimeenpano: työeläkeyhtiöt ovat renkejä, eivät isäntiä.

Gurun silmiä särkee, hän näkee myös synkät sävyt. Yksi huoli ylitse muiden vetää Tuomikosken muutoin kirkasta otsaa pienille rypyille.

Hän sanoo, että 2010-luvulla toimintaympäristössä on nähtävissä lievä trendi, että työeläkeyhtiöt ajattelevat olevansa kuin mitä tahansa yhtiöitä.

– Perustehtävää eli sosiaaliturva-argumenttia ei pidä unohtaa. Yritystoiminnasta voidaan omaksua monia hyviä ideoita ja toimintatapoja, mutta siinä vaiheessa kun työeläkeyhtiöt unohtavat perustehtävänsä ja omaksuvat tahallaan tai vahingossa jonkin muun identiteetin, jota edistään vaikka työeläketurvan edun vastaisesti, ollaan hakoteillä. Ilmarisessa tämä riski on vältetty.

”Olemme avoimessa yhteiskunnassa ja asioista halutaan tietoa ja niistä saa kertoa. Siinä mielessä keskustelukulttuuri on muuttunut.”

– Jaakko Kiander

Kuka?

Jaakko Kiander

- s.1963, valtiotieteiden tohtori, dosentti
- Ilmarisen taloudesta ja eläkepolitiikasta vastaava johtaja ja johtoryhmän jäsen 1.11.2010 alkaen
- Jaakko Tuomikosken seuraaja
- kansantaloustieteilijä; työskennellyt tutkimusyhteisöissä: Palkansaajien tutkimuslaitoksen johtajana 2006–2010 ja Valtion taloudellisessa tutkimuskeskuksessa 1997–2006, mm. tutkimusjohtajana
- avioliitossa, kolme lasta
- asuu paritalossa Helsingin Vartiokylässä
- harrastuksena historia, musiikki ja arkkitehtuuri.

Kuka?

Jaakko Tuomikoski

- s. 1950, filosofian maisteri, SHV
- vakuutusmatemaatikko: Ilmarisen palveluksessa 1981–, mm. pitkäaikainen aktuaarijohtaja, varatoimitusjohtaja vuodesta 1998
- eläkkeelle 31.8.2011
- naimisissa, kaksi aikuista lasta
- asuu kerrostalossa Helsingin Niemenmäessä
- intohimoinen pianisti ja musiikin teoreetikko
- harrastaa myös pitkän matkan kävelyä, hiihtoa, vaellusta
- kieliniekkana taitaa englantia, ranskaa, ruotsia, saksaa, italiaa, uusimpana tuttavuuksena pikkuisen espanjaa.

Tuomikoski on päättänyt, ettei hän eläkkeellä ollessaan ryhdy evästämään töihin jääviä. Hänestä se olisi kiusallista – molemmille osapuolille.

”Kaikki neljä suurinta puoluetta suhtautuvat eläkekysymyksiin ja työeläkejärjestelmään varsin rakentavasti.”

– Jaakko Kiander

Tähän Jaakko II yhtyy lennosta.

– Suomalaista työeläkejärjestelmää voi aidosti puolustaa. Ei tarvitse tehdä moraalisesti kompromisseja itsensä kanssa. Tiedän, että menin hyvään taloon, ja hyviä työpaikkoja eläkeyhtiöiden pitää ollakin, kun toivotamme muille työhyvinvoinnista ja työilmapiirin merkityksestä.

Jaakko I huojentuu.

– Kaimani on niin laaja-alainen näkijä, ettei minulla ole antaa mitään sellaisia evästyksiä, joita hän ei jo muutenkin tuntisi.

Ryhtytkö Kiander ikäpolvineen eläketurvan takuumieheksi? Tarttuuko hän ilosanomaan, että työssä on painettava pidempään kuin edeltäjänsä?

– Enemmän kuin oman ikäluokkani työuran pidentäminen minua mietityttää ja huolestuttaa nuorten haluttomuus tulla ajoissa työelämään. Työssä voi myös oppia elämään, ei pitämällä väli-vuotta opiskelusta ja lähtemällä meditoimaan Intiaan tai muuten aikaa tappamaan.

Takuumiehen roolia Kiander ei ota yksin-omaan itselleen. Jo nyt 1960-luvulla syntyneet ovat vallankahvassa tekemässä eläkepolitiikkaan liittyviä linjauksia.

– Kaikki neljä suurinta puoluetta suhtautuvat eläkekysymyksiin ja työeläkejärjestelmään varsin rakentavasti. Vaalien jälkeisissä hallitusneuvotte-luissa eläkekysymykset ovat jollakin tavalla esil-

**Yhteiskuntaa ja politiikkaa seuraava
Jaakko Kiander toteaa, että eduskunta-
vaalien jälkeisissä hallitusneuvotteluis-
sa eläkekysymykset ovat esillä.**

lä, näin voi varmuudella sanoa, Kiander toteaa.

– Toivon, että päästäisiin hyvissä ajoin yhteisymmärrykseen ja toimijoiden kesken sellaiseen välipäätökseen, jolle vaalien jälkeiset ratkaisut rakentuisivat, hän muotoilee.

Vanhempi Jaakko miettii, että laajemminkin katsottuna toimintaympäristö ei ainakaan kehity helpompaan suuntaan.

– Paineita tulee hyvin todennäköisesti taloudesta, mutta myös kansainvälisestä yhdentymiskehityksestä, työmarkkinajärjestöjen muuttuvasta roolista ja yksilöllisyyden ja yhteisöllisyyden vastakkainasettelusta, kevähangille hiihtämään lähetevä Tuomikoski aprikoi.

Lapin hangilta Tuomikoski palaa töihin. Viimeinen työpäivä Ilmarisessa on 31. elokuuta ja eläkkeelle jäädessään Tuomikoskella on ikää reilut 61,5 vuotta.

– Olen tyyppiesimerkki kelvottomasta työhistoriasta: pitkään haahuilua yliopistolla ja sitten varhain eläkkeelle. Kovin suureksi puolusteluksi ei riitä se, että olisin jo voinut jäädä heti 60 vuotta täytettyäni.

Sen hän on päättänyt, ettei erehdy julkisuudessa evästämään seuraajiaan.

– Sitä munausta varon tekemästä. Kun ihminen jää pois työelämästä, hänen maailmansa ke-

hitys pysähtyy siihen paikkaan. Hänen tietonsa ja ajatuksensa ovat hetken aikaa relevantteja, mutta maailma muuttuu vääjäämättä ja relevanssi pienenee kaiken aikaa, Tuomikoski sanoo.

Eläkkeellä hän suo mielihyvin työrauhan niille, jotka ovat töissä täyspäiväisesti.

– Oman maailmankuvan vähenevää relevanssia ei välttämättä itse huomaa; näinhän kävi Pentikäisellekin, joka kuitenkin oli sekä kykyjensä että saavutustensa puolesta varsinainen kolossi.

Huvittaako vai harmittaako nuorempaa Jaakkoa samasta etunimestä syntynyt mielikuva Ilmarisen vallanperimyksestä, tämä Jaakko I:ltä Jaakko II:lle?

– Kieltämättähän meissä on samankaltaisuutta: kaljupää, partasuu ja silmälasit, Jaakko II nauhrahtaa.

Hän katsahtaa eteensä ja sanoo, ettei hän kykene vertaamaan itseään Jaakko I:een.

– Tulee orpo olo, kun vanha lähtee. Täytyy ruveta itse hoitamaan näitä hommia, ehkä tässä jonkinlaisena apupappina voin jatkaa toimituksia.

Palaute tulee terävästi Jaakko I:n suunnasta.

– Tervejärkinen, fiksu ja sympaattinen jätkä!

Hekottavat Jaakot käyvät tuulta päin palttoot viimassa lepattaen. ■

*Hyvänä herätteenä on
toiminut työeläkeote. Se
on kasvattanut tiedon
tarvetta.*

– Jaakko Kiander

Tanska

ATP hermostuttaa rahoitusmarkkinoita

☞ Tanskan rahoituslaitokset ovat närkästyneet ATP-eläkeyhtiölle suunnitelluista oikeuksista toimia pankkialalla. Talven aikana valmisteltu lakimuutos antaisi ATP:lle oikeuden omistaa muita rahoituslaitoksia ja sitä kautta osallistua myös pankkitoimintaan.

Lakimuutos mahdollistaisi ATP:n osallistumisen uuteen konsortioon PFA- ja Folksam-eläkeyhtiöiden sekä C.P. Dyvig & Co -finanssiyhtiön kanssa. Konsortio on ostanut FIH Erhversbank -pankin islantilaisen Kaupthing Bankin konkurssipesältä.

FIH Erhversbank toimii yrityslainamarkkinoilla. Konsortion avulla pankki saisi kilpailuetua muita paremmista rahoitusmahdollisuuksista. Tanskan rahoitusalan järjestö Finansrådet pelkää, että konsortioon osallistuva ATP ajaa 70 miljardin euron jättiomaisuudellaan muut tanskalaiset rahoituslaitokset pois yrityslainamarkkinoilta.

Tanskan hallitus uskoo, että lakimuutos ei vääristä kilpailua rahoitusmarkkinoilla. Kuluttajansuoja- ja kilpailuvirasto kuitenkin suosittelee, että ATP-yhtiön omistus FIH Erhversbankissa olisi vain tilapäinen.

ATP kiistää sitä kohtaan kohdistuneet epäilyt kaapata yrityslainamarkkinat itselleen.

– FIH:hon sijoitetuille varoille on aivan samat tuottovaatimukset kuin muillekin sijoituksille, ATP:n toimitusjohtaja **Lars Rohde** sanoo.

(Kauppalehti 14.3., IPE 15.3.)

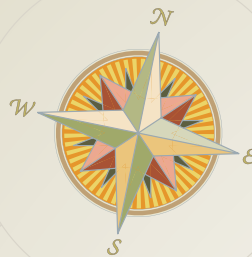
Tanskalaiset uupuvat työssään

☞ OECD:n tuoreen raportin mukaan tanskalaisten työuupumus on ennätystasoa. Tanska johtaa nyt maailman tilastoja loppuun palamisessa.

Raportista ilmenee, että joka toinen ennenaikaiselle eläkkeelle tai joustavaan työaikaan siirtyvä tanskalainen kärsii psyykkisistä ongelmista. Mielenterveysongelmaisten lukumäärä on kaksinkertaistunut noin viidessätoista vuodessa. Vuonna 1995 psyykkisistä ongelmista kärsi joka neljäs eläkkeelle siirtynyt tanskalainen.

– Kehitys on äärimmäisen huolestuttavaa, koska siitä ei selviä pelkästään se, että yhä useampi putoaa pois työmarkkinoilta. Putoajien joukossa on lisäksi yhä enemmän nuoria ihmisiä, OECD:n raportin laattija **Christopher Prinz** sanoo.

(OT.fi 14.2., Aamulehti 14.2.)

Peter Lindström
Tiedottaja
Eläketurvakeskus

Palo Hallussa

Ruotsi

Ministeri haukkuu eläkeotteen ja vaatii pidempää työuraa

☞ Ruotsin sosiaaliministeri **Ulf Kristersson** pitää eläkelaitosten lähettämää eläkeotetta, ns. oranssia kirjettä, sietämättömän huonona. Ministeri vaatii, että Ruotsin eläkelaitokset parantavat viestintäänsä, jotta kansalaiset saavat paremman kuvan tulevasta eläkkeestään.

– En voi hyväksyä, että ihmiset eivät vieläkään voi lukea ymmärrettävää tekstiä eläkeotteestaan. Jos edellytämme kansalaisilta, että he seuraavat eläkkeidensä karttumista, heillä täytyy myös olla eläkkeistään realistista informaatiota – siitä riippumatta, onko kyseessä ansaintaeläke, sopimuseläke tai vapaaehtoinen eläkesäästö.

Ministeri ei haluaisi pakottaa eläkelaitoksia yhteistyöhön lain voimalla. Mutta hän ei myöskään hyväksy sitä, että laitokset eivät pääse yhteisymmärrykseen otteen kehittämisessä.

Lisäksi sosiaaliministeri Kristersson haluaa selvittää, miten ruotsalaisten eläkkeellesiirtymi-

sikä saataisiin nousta. Helmikuussa lehdistötilaisuudessa puhunut ministeri Kristersson pitää eläkkeellesiirtymisiään nousua hyvin tärkeänä, jotta eläkkeiden taso voidaan turvata.

– Suuntana pitää olla, että entistä useampi työskentelee pidempään. Liian moni jättää työelämän alle 65-vuotiaana, Kristersson sanoo.

Kristersson huomauttaa, että hän ei varsinaisesti usko ennalta määrätyn eläkeiän tehoon.

– Kun eliniänodote nousee ja vanhuudenturvan tarpeet kasvavat, täytyy useamman meistä tehdä työtä pidempään, jotta eläkkeet eivät heikkenisi. Haluan nyt perusteellisen selvityksen siitä, miten työuraa voitaisiin pidentää.

Kristersson muistuttaa, että Ruotsin edellisen eläkeuudistuksen jälkeen miesten eliniänodote on noussut kaksi vuotta ja naisten yhden vuoden.

(DN.se 16.3., E24.se 8.2., HBL.fi 8.2.)

Norja

Lisäeläkejärjestelmien riskejä pienennettävä

Maailman finanssikriisin vaikutuksia Norjan eläkejärjestelmään selvittänyt työryhmä sai tammikuussa valmiiksi raporttinsa. Työryhmän raporttiin sisältyy kriisin vaikutuksia koskevan arvon lisäksi suosituksia norjalaisten eläketurvan kehittämiseksi.

Erityistä huomiota työryhmä on kiinnittänyt siihen, miten Norjan eläkejärjestelmä voisi jatkossa paremmin varautua taloudellisiin kriiseihin.

Työryhmä tutki erityisesti maksuperusteisia lisäeläkejärjestelmiä, jotka kattavat noin miljoona norjalaista työntekijää. Työryhmän mukaan lisäeläkkeiden korko- ja markkinariskiä tulisi huomattavasti vähentää.

Riskien pienentämiseksi työryhmä ehdottaa uudenlaista eläkevakuutusta, joka olisi maksu- ja etuusperusteisen eläkevakuutuksen yhdistelmä. Samalla työryhmä suosittelee, että eläkeyhtiöt parantaisivat ja yhdenmukaistaisivat asiakasviestintänsä.

Norjalaiset työnantajat ovat vuodesta 2006 lähtien olleet velvoitettuja vakuuttamaan työntekijänsä joko etuus- tai maksuperusteisella lisäeläkevakuutuksella. Työnantajan maksuosuuden tulee olla vakuutuksessa vähintään kaksi prosenttia palkkasummasta.

Työnantajakohtaiset lisäeläkkeet täydentävät kansanvakuutusjärjestelmästä (Folketrygden) maksettavia asumisperusteisia peruseläkkeitä.

(International Update: Recent Developments in Foreign Public and Private Pensions – February 2011.)

Etelä-Amerikka

Alle 40 prosenttia saa eläkettä

Maailmanpankin tuoreen raportin mukaan alle 40 prosenttia Etelä-Amerikan valtioiden vanhuusiän saavuttaneesta väestöstä saa jonkinlaista eläkettä.

Maailmanpankki huomauttaa, että Etelä-Amerikan valtioiden väestökehitys on kuitenkin suotuisa talouskasvun parantamiseksi ja köyhyyden vähentämiseksi. Alueen työikäinen väestö on tällä hetkellä lukumäärältään suurempi kuin lasten ja vanhusten määrä, mikä pitää huoltosuhteen hyvällä tasolla.

Vuoden 1950 jälkeen Etelä-Amerikan väestö on kolminkertaistunut. Samaan aikaan odotettu elinikä on noussut 51,8 vuodesta 73,4 vuoteen.

Maanosan väestön keskimääräisen eliniän odotetaan nousevan seuraavan viidentoista vuoden aikana vielä lisää.

(International Update: Recent Developments in Foreign Public and Private Pensions – February 2011.)

OECD

Uusi selvitys eläkejärjestelmien kestävyyydestä

OECD julkisti maaliskuussa uuden laajan selvityksen jäsenmaidensa ja G20-maiden eläketurvasta.

Tuoreessa *Pensions at a Glance* -selvityksessä OECD keskittyy eliniän pitenemisen aiheuttamaan eläkejärjestelmien kestävyysongelmaan.

Järjestö on selvittänyt tarkkaan, miten eri maiden eläkejärjestelmät ottavat eliniän pitenemisen huomioon. OECD:n mielestä ratkaisu eliniän pitenemisen aiheuttamaan kestävyysongelmaan löytyy työurien pidentämisestä. Pidentäminen takaa myös eläkkeiden riittävyyden.

Selvityksen mukaan jo puolet OECD-maista on nostonut eläkeikänsä, joka on nyt miehillä keskimäärin 63 ja naisilla 62 vuotta. Vuoteen 2050 mennessä sekä naisten että miesten eläkeikä kasvaa jo sovittujen muutosten johdosta keskimäärin 65:een.

Noin puolella OECD-maista on jonkinlainen linkki eläkkeidensä ja eliniän pitenemisen välillä. Useimmiten tämä yhteys syntyy siitä, että pakollinen etuusperusteinen eläketurva on korvattu joko kokonaan tai osittain maksuista riippuvalla järjestelmällä.

OECD uskoo, että yksityisen ja julkisen yhdistelmä, jossa rahoitus on hoidettu sekä jakojärjestelmän että rahastoivan järjestelmän avulla, on paras ratkaisu eläkepolitiikan tulevaisuuden näkymiin.

(ETK)

Erityisasiantuntija Arto Laesvuori tunnistaa indeksit – ja linnut – edestä ja takaa.

Herra Indeksi siirtyy numeroiden sijaan havainnoimaan lintuja

Kun erityisasiantuntija **Arto Laesvuoren** työuran pituutta kysyy, vastaa hän päivälleen. Ihmekös tuo, Laesvuori on kansantalousmies ja tarkka numeroista pedanttisuuteen asti.

Työssään Eläketurvakeskuksen suunnitteluosastolla Laesvuori on paneutunut perusteellisesti indekseihin. Tätä hän on tehnyt melkein pätkä koko 36 vuotta kestäneen työuransa ajan.

Lintuharrastaja. Arto Laesvuori rentoutuu luonto-havaintojen parissa. Ensimmäinen havaintovihko on vuodelta 1958.

Sattumalta **Arto Laesvuoren** uran alku-
metrit määrittivät tulevia askelia.

Vuoden 1977 alussa siirryttiin puoliväli-
indeksiin ja samassa yhteydessä tuli heinäkuun
välitarkastus. Heinäkuun välitarkastus oli suu-
ruudeltaan 40 prosenttia seuraavan vuoden alun
arvioidusta indeksitarkistuksesta. Laesvuori teki
siihen tarvittavat ennusteet ja laskelmat vuoteen
1984 asti, jolloin viimeisen kerran heinäkuun vä-
litarkistus työeläkkeisiin tehtiin.

– Se koulutti minua ja auttoi ymmärtämään
eläkkeiden indeksiturvaa. Jatkoa seurasi, kun 1983
yhdessä **Bo Lundqvistin** kanssa teimme tutki-
muksen palkansaajien ansiokehityksestä, Laes-
vuori kertoo.

– Tutkimustarve ilmaistiin päätöksentekijöi-
den suunnasta. Silloinen eduskunnan sosiaali-
valiokunta halusi selvittää, onko tarkoituksen-
mukaista soveltaa samaa indeksiä juokseviin
eläkkeisiin ja eläkkeen perusteena oleviin palk-
koihin, Laesvuori kertaa.

Indeksiturvaa kaikilta kanteilta

Eläkepolitiikassa ja sitä vasten peilautuvassa yleis-
önsosastokirjoittelussa ostovoiman turvaamista ja
indeksiasiaa on pyritetty kaikilta kanteilta. Myös
Laesvuoren työpöydällä erilaisia indeksilaskelmia
on tarkasteltu eläketurvan eri tulokulmista.

Eläkekysymysten ratkaisemiseksi 1980-luvun
lopulla ja vielä 1990-luvun alkupuolella maan ta-
pana oli perustaa valtionhallinnon asettama työ-
ryhmä, komitea tai toimikunta. Laesvuori istui
hyvin usein näissä kokoonpanoissa sihteerin teh-
tävässä. Sieltä on tarttunut erityisasiantuntijan
takkiiin sovittelevat neuvottelutaidot.

– Sittemmin nämä komiteatehtävät siirtyivät
hiljalleen ns. Puron porukoille. Sanon porukoille,
koska Puron toimeksiannosta myös monissa
alatyöryhmissä tehtiin selvitystyötä eläketurva-
kysymysten parissa. Niinpä alaryhmiä olikin iso
liuta, kun vuoden 1996 eläkeuudistusta valmistel-
tiin, hän sanoo.

– Näistä selvitystöistä erityisesti Lyhty-projekti
on jäänyt mieleen suurena voimanponnistuksena.
Sitä väännettiin, vaikka eläketurvan kokonaisuu-
den kannalta se oli melko vähäinen asia. Lyhen-
ne 'lyhty' tarkoitti lyhytaikaisia työsuhteita, jotka
nivottiin työeläketurvan pariin.

Hankala neuvottelutilanne ratkesi kolmen
päivän pakertamisen jälkeen Rukan kevähangil-
la 1997.

– Prosessina se oli hankala, sillä neuvotte-
luissa risteili useita erilaisia painotuksia. Rat-
kaisun toimeenpanossa erityisen ongelmalli-
seksi muodostui se, että lakiin ei sisällytetty
minkäänlaista vakuuttamisen alarajaa.

Laesvuori toteaa alarajan puuttumisen johta-
neen jopa jonkinlaiseen pelleilyyn: markan vakuu-
tuksia tehtiin lukuisia. TyEL:n myötä vakuuttamis-
velvollisuuden alaraja korjasi tämän puutteen ja
nykyisellään noin 52 euron ylimenevä palkkasum-
ma on vakuutettava.

Kesäapulaiseksi Eläketurvakeskukseen

Ennen vakituisen työn saamista työeläketurvan
asiantuntijatalosta Laesvuori työskenteli kesäapu-
laisena Eläketurvakeskuksessa. Talon toiminta oli
ennen oman toimitalon saamista 1976 Itä-Pasilaan
riipoteltu Helsingin ydinkeskustaan. Toimipisteitä
oli useassa osoitteessa: pääpaikka Kalevankadulla,
suunnitteluosasto Yrjönkadulla ja viestintä Lönn-
rotinkadulla.

– Ja neljäs tukikohta oli Albertinkadulla. Sin-
ne tutkimusosastolle menin syksyllä 1975 töihin,
muistelee Laesvuori uransa alkuaskelia.

Melko pian uransa alussa Laesvuori siirtyi tut-
kimuksesta suunnitteluosastolle.

– Meitä ETK:n suunnitteluosastolla kutsuttiin
palokuntaosastoksi. Pikaisia ja äkkiä eteen nouse-
via työtehtäviä tuli vastaan tämän tästä.

Indeksikeskustelu jatkuu

Keskustelu indekseistä nousee tuon tuosta otsi-
koihin. Myös näin eduskuntavaalien alla ”Herra
Indeksi” vastaa kiinnostuneiden kyselyihin työ-
eläkeindeksistä.

Vakiokysymys on, turvaavatko nykyiset indek-
sit eläkkeille riittävän ostovoiman. Erityisen kar-
vas maku eläkeläisväestön suussa on taitetulla in-
deksillä. Siihen liittyviä kysymyksiä – ja osittaisia
väärintymmärryksiä – Laesvuori ratkoo rauhalli-
sen asiantuntevaan tapansa.

– Minulta on voinut kysyä indeksin määräyty-
misestä, jaksan kyllä selittää. Valtaosa kysyjistä on
asiallisia, mutta on niitä kiivaampiakin palautteen
antajia tulvinut lankoja pitkin.

– Kiinnostus eläkeasioihin on kasvanut val-
tavasti viime vuosikymmenen aikana. Indekssei-
tä keskustellaan ja minusta se on hyvä asia. Kyl-
lä kansalaisten tietämyksen taso eläkeasioissa on
huikeasti parantunut.

Makealta ei indeksi eläkkeensaajalle maistu,
pikemminkin hän erottaa siitä karvaan maun.

– Ilman indeksejä ei eläketurvaa voi ajatella.
Puolustan nykyistä indeksiturvaa, tätä paljon par-
jattua taitettua indeksiä. Teen sen järkisyydestä siitä
huolimatta, vaikka eläkeajan muodostuessa pit-
käksi eläketaso jää vääjäämättömästi aktiiviväes-
tön tulotason kehityksestä, Laesvuori sanoo.

Taitettu indeksi 80/20 rasittaa puoliväli-indek-
siä vähemmän työvoimakustannuksia ja työikäi-

sen väestön maksutaakkaa.

– Jos nykytasosta indeksiä lähdetään paranta-
maan, jostain muualta pitää tinkiä. Indeksit mak-
setaan suoraan työnantajan ja työntekijän tilittä-
mistä työeläkemaksuista. Maksua ei voi hurjasti
nykyisesti nostaa, koska maksuihin ei haluta lisää
korotuspainetta, Laesvuori sanoo.

Erityisasiantuntijana hän myöntää, että tässä
on ristiriita työssä olevan ja eläkeikäisen väes-
tön välillä.

– Aina ja kautta aikain eläkeläisten suusta on
kuultu, että taitettu indeksi tarkoittaa eläkkeen os-
tovoiman heikkenemistä. Näinhän se ei ole. Elä-
keläiset näin vertaavat työeläkeindeksin kehitystä
palkansaajan ansiokehitykseen.

– Työeläkeindeksin tehtävä on säilyttää osto-
voima ja jopa parantaa sitä, Laesvuori jaksaa se-
littää.

Muutoksen kevät

Kun Herra Indeksi lähtee keväisin vuosilomalleen,
edessä aukeavat työstä vapaat laitumet ja lintu-
jen maailma.

Säännöllisesti Laesvuori kerää dataa luontoha-
vainnoistaan ja on tehnyt näin nuoruusvuosista
asti. Laesvuorten luontoa harrastava pariskunta
elää viikkorytmissä, jossa perjantaina töitten jäl-
keen suunnataan maalle. Viikonloppuina aamulla
ani varhain heidät tavoittaa metsässä lintuja ha-
vainnoimassa.

Laesvuoren pitkä, ekonomisesti etenevä käve-
lyaskel kieli siitä tottumukselta, että hän samoaa
metsässä usein.

– Maalta palaamme maanantaiaamuksi suo-
raan töihin. Nyt tämä rytmi muuttuu, ja siinä riit-
tää opettelemista.

Kakkoskoti Salossa, Suomusjärvellä, saa tänä
keväänä vakituisempia asukkaita pitemmäksi ai-
kaa. Laesvuori jättää erityisasiantuntijan tehtävät,
kun jää toukokuussa lomalle ja siitä saman tien
eläkkeelle.

– Kokemus siirtyy nuoremman kollegani kä-
siin. Ekonomisti **Kalle Elo** on jo muutaman vuo-
den ajan valmistellut indeksiasiat sosiaali- ja ter-
veysministeriölle. Hänen tekee jatkossa myös
kansantalousennusteen, konkari toteaa tyytyväi-
senä.

– Olen pitänyt työstäni. Siitä syystä jatkoin
työntekoa 65-vuotiaaksi.

*Teksti: Anne Iivonen
Kuva: Karoliina Paatos*

🐛 Työuran aikana ansaitut palkat tarkistetaan palkkakertoimella, ja eläkkeelle siirtymisen jälkeen maksussa olevat eläkkeet tarkistetaan vuosittain työeläkeindeksillä. Vuoden alun indeksitarkistus määräytyy palkansaajien ansiotasossa ja kuluttajahinnoissa tapahtuneiden muutosten perusteella.

Indeksit turvaavat kohtuullisen kulutustason

Työeläkeindeksiä käytetään kaikkien maksussa olevien työeläkkeiden tarkistamiseen eläkkeensaajan iästä ja eläkkeen alkamisajasta riippumatta. Työeläkeindeksiin vaikuttaa sekä ansioiden että hintojen kehitys. Palkkojen paino indeksissä on 20 ja hintojen 80 prosenttia.

Kaikkia maksussa olevia työeläkkeitä tarkistetaan vuosittain tammikuun alussa työeläkeindeksillä. Työeläkeindeksi nousi tänä vuonna 1,35 prosenttia, ja sen pisteluku on nyt 2323.

Palkkakertoimeksi kutsutaan indeksii, jolla korotetaan ennen eläkkeelle jäämistä ansaittuja tuloja. Palkkakertoimessa hintatason muutoksen osuus on 20 prosenttia ja palkansaajien ansiotason muutoksen 80 prosenttia.

Uutta eläkettä määrättäessä palkkakertoimella työuran aikaiset palkat ja työtulot tarkistetaan eläkkeen alkamisvuoden tasoon. Palkkakerroin nousi tänä vuonna 1,78 prosenttia edellisvuodesta, ja sen pisteluku on nyt 1,253.

Julkisuuteen keskustelu indekseistä nousee aika ajoin. Puheissa vilahtaa usein termi taitettu indeksi. Ennen vuotta 1996 maksussa olevia eläkkeitä oli tarkistettu puoliväliindeksillä, jossa palkkojen ja hintakehityksen paino oli tasan 50/50.

Vuoden 1996 alusta otettiin käyttöön kaksi eläkeindeksiä. Entistä puoliväli-indeksiä käytettiin edelleen työuran aikaisten työansioiden sekä alle 65-vuotiaiden maksussa olevien eläkkeiden tarkistamiseen. Yli 64-vuotiaiden eläkkeitä alettiin tarkistaa eläkeikäisen indeksillä, jossa ansiotason muutoksen paino laski 20:een ja hintatason muutoksen paino nousi 80:een.

Indeksiturva siis heikkeni eläkkeensaajan täyttäessä 65 vuotta, jonka vuoksi indeksii alettiin kutsua taitetuksi indeksiksi.

Vuoden 2005 alusta indeksin virallinen nimi muuttui työeläkeindeksiksi ja sitä alettiin käyttää kaikkien maksussa olevien eläkkeiden tarkistamiseen.

Maksuihin ei haluta lisää korotuspaineita

Eläkemaksujen pitkän aikavälin laskelmissa on arvioitu, että paluu puoliväli-indeksiin toisi mukanaan merkittäviä kustannuksia ja kohtelisi eri sukupolviin kuuluvia eri tavoin.

Yhä uudelleen eduskuntavaalien alla erityisesti eläkeläisjärjestöt puhuvat sen puolesta, että työeläkeindeksiä tulisi parantaa palaamalla puoliväli-indeksiin tai ainakin indeksii tulisi hilata siihen suuntaan.

Eläketurvakeskuksen johtaja **Hannu Uusitalo** muistuttaa, että puoliväli-indeksin palauttaminen nostaisi vähitellen eläkemaksuja. Jo nyt on nähtävissä, että seuraavan parinkymmenen vuoden aikana työeläkemenot suhteessa palkkasummaan nousevat nykyisestä noin 22 prosentista noin 33 prosenttiin eläkeläisten määrän lisääntymisen takia.

– Paluu puoliväli-indeksiin merkitsisi noin kahden prosenttiyksikön työeläkemenojen ja maksujen korotusta jo nähtävissä olevan nousun lisäksi. Saattaa olla, että työeläkkeiden rahoittajilla eli työnantajilla, yrittäjillä ja palkansaajilla ei ole kovin suurta halua nostaa maksuja indeksiparannuksen rahoittamiseksi, hän toteaa.

Indeksit perustuvat mitattuun kehitykseen

Eläkeindeksit perustuvat toteutuneeseen, mitattuun kehitykseen. Vuoden alusta työeläkkeisiin tehtävä tarkistus perustuu hinta- ja ansiotasoindeksien vuotuismuutoksiin. Indeksii laskettaessa verrataan toisiinsa tarkistusvuotta edeltävän ja sitä edeltävän vuoden kolmansien vuosineljännesten hinta- ja palkkatasoa.

– Tästä eläkeindeksien viipeellisyydestä seuraa, että eläkeindeksien perusteena olevat hinta- ja ansiotason muutokset yleensä poikkeavat tarkistusvuoden aikana toteutuneesta inflaatiosta tai ansiotasoindexin kehityksestä, toteaa erityisasiantuntija **Arto Laesvuori** Eläketurvakeskuksesta.

– Eri vuosien poikkeamat kuitenkin kumoavat toisensa, joten pidemmällä aikavälillä eläkeindeksit antavat keskimäärin saman tarkistuksen kuin jo ne olisi laskettu tarkistusvuoden toteutuneista hinta- ja ansiotason muutoksista.

Teksti: Anne Iivonen

Lue lisää indekseistä: Työeläkkeiden indeksisuoja
TEL:stä TyEL:iin, Eläketurvakeskuksen raportteja 2009:1.
Kirjoittajat: Arto Laesvuori, Ismo Risku, Juha Knuuti, Sari Keski-Heikkilä ja Hannu Uusitalo, www.etk.fi

Pelkistetty esitys laskentatavasta

- Esimerkiksi, jos ansiotason muutos on 3,5 prosenttia ja hintatason muutos 2 prosenttia, niin
- Työeläkeindexin muutos = $0,8 \times 2 + 0,2 \times 3,5 = 2,3 \%$
- Palkkakertoimen muutos = $0,2 \times 2 + 0,8 \times 3,5 = 3,2 \%$

Indeksit 2011

Työeläkeindeksi 2323 (+1,35 %)

Eläkelaitos tarkistaa maksussa olevan työeläkkeen vuosittain kunkin vuoden tammikuun alussa työeläkeindexin muutoksen mukaan.

Palkkakerroin 1,253 (+1,78%)

Alkavaa työeläkettä määrätessään eläkelaitos tarkistaa vaakuutetun työuran aikaiset palkat ja työtulot palkkakertoimella eläkkeen alkamisvuoden tasoon.

Sosiaali- ja terveysministeriö vahvistaa työeläkeindexin ja palkkakertoimen

- Indeksit julkistetaan kunkin vuoden lokakuun loppuun mennessä.
- Tarkistukset eläkkeisiin tehdään vuosittain tammikuun alussa.

Tilastokeskus laskee kuluttajahinta- ja ansiotasoindeksit

- Kuluttajahintaindeksi mittaa kotitalouksien ostamien tavaroiden ja palvelusten hintakehitystä.
- Ansiotasoindeksi mittaa kokoikaisten palkansaajien säännöllisen työajan keskiansioiden muutosta.

Mieletön TYÖ tekijänsä SYÖ

Periaatteellinen kiistely siitä, onko työelämä parantunut vai huonontunut on Työterveyslaitoksen tutkijoiden mielestä lähinnä hyödytöntä. Huomio pitää siirtää ihmisten todellisiin kokemuksiin, jos heidän halutaan jatkavan pidempään työssä. Ongelman ratkaisu piilee työn mielekkyydessä.

Suomalaisilla ei ole kiire eläkkeelle, kunhan työ on mielekästä. Tämä käy ilmi Työterveyslaitoksen tutkimushankkeesta Toiveita ja todellisuutta. Haluun jatkaa työssä vaikuttavat konkreettiset olosuhteet ja tehtyjen töiden kuluttavuus.

Jos päättäjät haluavat pidentää työuria, täytyy heidän alkaa kuunnella työntekijöiden omaa kokemusta työn mielekkyydestä, tutkijat sanovat. Heidän mielestään eläkeikäkeskustelussa haukutaan väärää puuta, sillä työntekijöiden halu jatkaa töissä on suurempi kuin työnantajien halu työllistää heitä.

Työterveyslaitoksen tutkimusaineisto on vuodelta 2007 eli taloudellisen nousun ajalta. Aineistona on 3 000 suomalaista 18–65-vuotiasta, heistä runsas 1 500 vastasi kyselyyn.

Ei työssä pelkästä rahasta

Mikä ihmistä sitten vetää työhön? Pelkkä raha se ei ole, sillä esimerkiksi naiset ovat Työterveyslaitoksen tutkimuksen mukaan innostuneempia työstään kuin miehet, vaikka he saavat vähemmän palkkaa. Tutkija **Liisa Moilasen** mukaan mielekkyys on tärkein työnteon vetovoima, se että työstä voi innostua, siihen voi syventyä ja sen sisältöön voi olla tyytyväinen. Mielekkäimmäksi työnsä kokivat ylempät toimihenkilöt, kun taas työntekijöistä työ tuntui vähiten mielekkäältä.

Useat viime vuosina tehdyt tutkimukset ovat kuitenkin osoittaneet työn mielekkyyden laskua. Syy löytyy työn tehostumisesta ja työn epävarmuudesta. Myös Työterveyslaitoksen aineistosta käy ilmi, että kiire ja tehokkuusvaatimukset ovat

nykyisin tärkeimmät työelämän ongelmat. Tehokkuuden lisääntyminen aiheuttaa ajan ja työpanoksen riittämättömyyden tunnetta. Eniten työn tehostumisesta kärsivät ylempät toimihenkilömiehet ja alemmat toimihenkilönaiset.

Työn tehostuminen on selkeässä ristiriidassa työn mielekkyyden kanssa. Ihminen kokee työnsä mielekkääksi silloin, kun hän pystyy itse vaikuttamaan omaan työhönsä ja sen määrään. Myös raskas ja kuluttava työ voi olla mielekästä, jos se organisoidaan oikein. Myös esimiehen tuki on tärkeää.

– Ihmiset haluavat tehdä työnsä hyvin. Jos vaatimukset ovat liian tiukat, työstä halutaan pois, Moilanen toteaa.

Sitoutuminen vaarassa

Työsuhteen laatu uhkaa Työterveyslaitoksen tutkijoiden mielestä jakaa suomalaiset työmarkkinat. Pätkätyö luo taloudellista epävarmuutta ja haittaa elämisenhallintaa. Pätkätyössä myös sitoutuminen työhön ja työpaikkaan on ongelmallista.

– Miten ihminen voi olla sitoutunut ja innostunut, vaikka ei tiedä onko kohta enää töissä ollenkaan, kysyy Moilanen, pitkäaikainen pätkätyökä itsekin.

Erityisen huolissaan on syytä olla naisten sitoutumisesta:

– On mielenkiintoista nähdä kuinka kauan suomalaiset naiset jaksavat olla sitoutuneita työelämäänsä, kun kielteiset muutokset, pätkätyöt ja heikompi palkkaus kasaantuvat juuri heille, tutkija miettii.

Työelämän muutos on kohdellut sukupuolia eri tavalla. Miehillä työelämän muutokset ovat

tuoneet osin parannusta, kun taas naisille muutokset ovat merkinneet vaikutusmahdollisuuksien vähenemistä työmäärään, työtahdin ja viihtymisen suhteen. Tutkimuksen mukaan miehillä nämä mahdollisuudet lisääntyvät työuran loppupuolella, mutta naisilla ne vain vähenevät ikääntymisen myötä.

Kuka ratkaisee ongelmat?

Luottamus siihen, kuka työelämän ongelmia pystyy ratkomaan, vaihtelee sen mukaan keneltä kysyy. Ylipäättään luottamus alan toimijoihin ei ollut kovin suurta Työterveyslaitoksen tutkimukseen osallistuneiden keskuudessa. Eniten luotettiin niin sanotun ruohonjuuritason toimijoihin eli työpaikoihin ja yrityksiin.

Toimihenkilöt luottivat eniten julkiseen valtaan ja työntekijät järjestöihin, kuten ammattiyhdistysliikkeeseen. Naiset luottivat julkiseen valtaan ja järjestöihin, miehillä riitti luottamusta yritysten kykyyn ratkaista työelämän ongelmat.

– Suomalainen työelämä on fragmentoitumassa tiimalasin muotoiseksi niin, että yhä enemmän ihmisiä on hyvissä tai huonoissa asemassa, siinä välillä olevat asemat vähenevät, sanoo vanhempi tutkija **Antti Kasvio** Työterveyslaitokselta.

Hän muistuttaa, että kansalaisten mielestä työelämässä vaadittujen uhrausten ja siitä saatavien palkintojen suhde ei ole aina tasapainossa. Kasvio toteaa, että inhimillisen kestävyyyden haasteet on otettava huomioon muutoksissa, jotta ihmiset jaksaisivat pysyä työelämässä.

Teksti ja kuva: Riitta Väkeväinen

Tutkija Liisa Moilasen mielestä työurien pidentämisessä haukutaan väärää puuta: työntekijöiden halu jatkaa töissä on vahvempi kuin työnantajien halu pitää heidät.

Faktaa ja arvioita eläkkeelle siirtymisestä

 Vuonna 2010 työeläkkeelle jäi Suomessa lähes 71 000 ihmistä, liki 8 500 vähemmän kuin edellisvuonna. Keskimääräinen eläke oli 1 370 euroa kuukaudessa, miehillä hieman tämän yli ja naisilla reilusti alle.

Eniten lisääntyi vanhuuseläkkeelle siirtyneiden määrä, joka oli vuoden lopussa noin 44 000. Työkyvyttömyyseläkkeelle jääneiden määrä laski hiukan ja oli nyt noin 23 000.

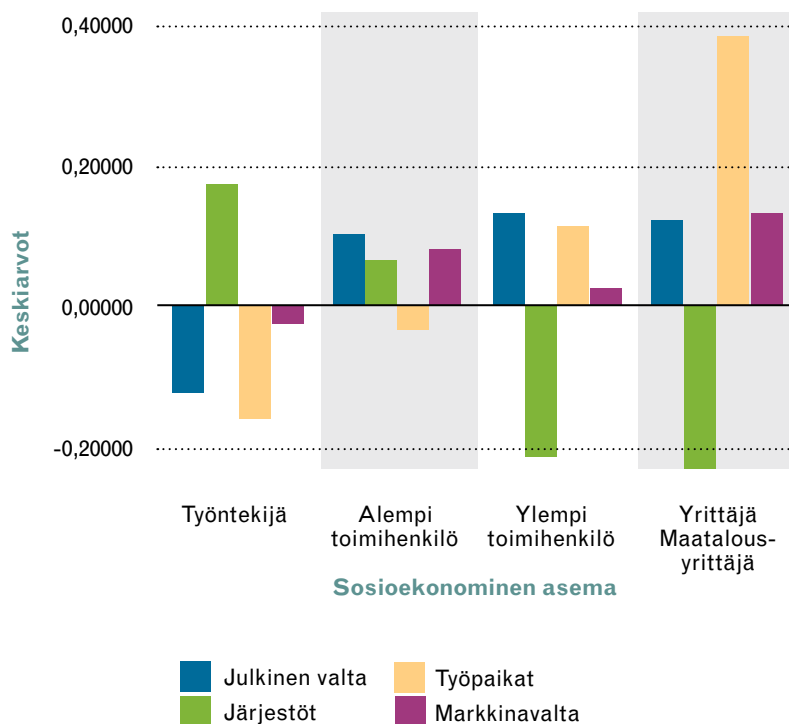
Eläkkeelle jäädään aiempaa iäkkäämpänä. Eläketurvakeskuksen työeläkkeitä koskevien vuoden 2010 tilastojen mukaan eläkkeellesiirtymisiä odote on 25-vuotiailla 60,4 vuotta. Nousua edellisvuodesta on runsaat puoli vuotta.

Työterveyslaitoksen mukaan noin kolme neljäsosaa työikäisistä arvioi todennäköisesti kykenevänsä terveytensä puolesta työskentelemään nykyisessä ammatissaan eläkeikänsä asti. Fyysisesti raskasta työtä tekevät uskovat tähän harvemmin kuin toimistotyypisessä työssä olevat.

Yli puolet vähintään 45-vuotiaista työssä käyvistä on valmis harkitsemaan työssä jatkamista 63 ikävuoeden jälkeen.

Lähteet: Eläketurvakeskus ja Työterveyslaitos.

Luottamus työelämän ongelmien ratkaisukykyyn, ammattiryhmittäin:

Keskieläke 1 370 euroa

Yhteensä eläkerahaa
kansantalouteen 22,5 miljardia

Eläkkeensaajien keskimääräinen kokonais-
eläke oli 1 370 euroa kuukaudessa vuoden
2010 lopussa.

Vuotta aiemmin vastaava luku oli 1 344 euroa
kuukaudessa. Luvuissa ovat mukana Suomessa
asuvat työ- tai kansaneläkettä saavat perhe- tai
osa-aikaeläkettä saavia lukuun ottamatta. Luvut
perustuvat Eläketurvakeskuksen ja Kelan yhteis-
tilastoinnin ennakkotietoihin.

Miehillä paremmat eläkkeet

Miehet saavat keskimäärin selvästi suurempia
eläkkeitä kuin naiset. Miehillä maksettiin eläket-
tä vuoden 2010 lopussa keskimäärin 1 561 euroa
kuukaudessa. Naisten vastaava eläke oli 1 217 eu-
roa kuukautta kohti.

Ero johtuu pääosin työurista. Eläkettä saavi-
en naisten työurat ovat lyhyempiä kuin miesten.
Naisissa on miehiä enemmän niitä, jotka eivät ole
olleet lainkaan työelämässä tai joilla on vain pie-
ni työeläke. Heidän eläkkeensä muodostuu tällöin
pääosin kansaneläkkeestä.

Miesten ja naisten väliset palkkaerot alentavat
naisten työeläkkeiden keskimääräistä tasoa. Työ-
eläke itsessään on ansiosidonnainen etuus. Eläket-
tä voivat kerryttää myös palkattomat ajat, kuten
esimerkiksi pienen lapsen hoito.

Vanhuuseläkkeellä yli miljoona henkilöä

Monissa kunnissa eläkkeensaajien osuus väestöstä
on suuri. Eläkettä sai vuoden 2010 lopussa 1 463
000 henkeä eli noin joka neljäs suomalainen sai
jotain eläkettä.

Työeläkettä saavia oli 1 358 000 henkeä. Heistä
suurin osa, 1 035 000 henkeä oli jo vanhuuseläk-
keellä. Työkyvyttömyyseläkkeellä oli 211 000 hen-
keä. Osa-aikaeläkettä sai 28 800 henkeä. Vuotta
aiemmin sitä sai 27 900 henkeä.

Viime vuonna työttömyyseläkkeensaajien
määrä lähes puolittui 25 000 henkeen vuodesta
2009, koska eläkelaji poistuu eläke-etuuksista 1950
ja sen jälkeen syntyneiltä. Nuorempien turva hoi-
detaan työttömyysetuuksin.

Lakisääteinen eläkesumma kasvoi puolella
miljardilla eurolla aiemmasta vuodesta. Vuon-
na 2010 maksettiin kaikkiaan noin 22,5 miljardia
euroa. Yhä enemmän ostovoimaa perustuu eläk-
keeseen.

Etk.fi - avain asiantuntijan työeläketietoon

Nopeasti ja vaivattomasti

Eläketurvakeskuksen 50-vuotisjuhlavuonna uudistuva Etk.fi on työeläkealan asiantuntijoiden ja yhteistyökumppaneiden verkkopalvelu. Se elää ajassa ja tarjoaa uusimman tiedon työeläkkeistä – nopeasti ja vaivattomasti. Uusi palvelumme avataan keväällä 2011, ja samalla julkistetaan uusi visuaalinen ilme.

Asiantuntevasti ja kattavasti

Etk.fi kokoaa Eläketurvakeskuksen asiantuntemuksen. Käytössäsi on ammattilaistemme osaaminen ja laaja kokemus suomalaisesta työeläkejärjestelmästä ja sen liitoksista yhteiskuntaan.

Tarkastelemme kattavasti myös muiden maiden eläketurvaa sekä rakenteellisella tasolla että globaaleilla työmarkkinoilla liikkuvan näkökulmasta.

Eläketurvan kehittämisestä ja toimeenpanosta

Asiantuntijatietoa eläketurvan nykytilasta ja tulevaisuudesta

- Suomen tärkeimmät eläketilastot
- Sosiaali- ja taloustieteellistä tutkimusta
- Suomen eläkejärjestelmän perusteellinen kuvaus
- Lyhyen ja pitkän aikavälin ennusteet eläketurvan rahoituksesta
- Kansainvälistä vertailua sekä tietoa muiden maiden eläkkeistä

Eläketurvan toimeenpanon asiantuntijapalveluita

- Tietoa työeläkevakuuttamisen valvonnasta
- Ohjeet ulkomaantyön vakuuttamiseksi
- Työeläkelainsäädännön tietopalvelu
- Työeläkkeiden laskuperusteet ja kustannustenjako
- Kuvaus työeläkeotteesta sekä eläketietojen keräämisestä ja ylläpidosta

Lisäksi

- Työeläkealan koulutukset
- Median palvelu

Eläketurvakeskus

Ministeri Rehula:

Kansallisia eläkeratkaisuja kunnioitettava

– Maiden valitsemat erilaiset eläkkeitä koskevat valinnat ja ratkaisut on otettava EU-tason toimissa huomioon, korostaa sosiaali- ja terveysministeri **Juha Rehula**.

Rehula osallistui maaliskuussa EU:n työ-, sosiaali- ja kuluttaja-asiain neuvoston keskusteluun eurooppalaisesta eläkekehystä.

– EU-tason työssä tulee kunnioittaa toimivallanjakoa ja maiden oikeutta järjestää sosiaaliturvansa haluamalla tavalla, Rehula peräänkuulutti.

Neuvostossa pohdittiin, miten jäsenvaltioita tuetaan eläkkeellesiirtymisiän nostamisessa ja eläkejärjestelmien kestävyden lisäämisessä.

Rehulan mukaan Suomen kannalta tärkein lähiaikojen haaste on työurien pidentäminen työkyvyyttömyyden aiheuttamaa ennenaikaista eläkkeelle siirtymistä vähentämällä.

Rehula painotti puheenvuorossaan, että eläketurvaa tulee käsitellä kokonaisvaltaisesti.

– Keskeinen tavoite on varmistaa sekä eläkejärjestelmien kestävyys että eläkkeiden riittävyys. Työurien pidentäminen on olennainen keino tukea eläkejärjestelmien taloudellista kestävyttä ja eläkkeiden riittävyyttä, hän totesi.

NIMITYKSET

Eläke-Tapiola

KTM **Riku Karhunen** on nimitetty 14.3. alkaen Eläke-Tapiolan sijoitustoiminnan korkosijoitusten salkunhoitajaksi. Karhunen toimi aiemmin Tapiola Varainhoidossa portfolioanalyttikkona.

DI **Miika Kotaniemi** on nimitetty 1.3. alkaen Eläke-Tapiolan sijoitustoiminnossa kansainvälisten kiinteistösijoitusten salkunhoitajaksi. Kotaniemi toimi aiemmin Eläke-Tapiolan kiinteistöanalyttikkona.

VTM **Niko Syrjänen** on nimitetty 15.2. alkaen Eläke-Tapiolan suorien osakesijoitusten salkunhoitajaksi. Tapiolaan Syrjänen siirtyi Handelsbanken Varainhoidosta.

Outi Viljanen on nimitetty 1.3. alkaen Eläke-Tapiolan sijoitustoiminnossa yritysrahoituksen back office -toimihenkilöksi. Viljanen siirtyi tehtävään Eläke-Tapiolan vakuutuspalvelut ja it-kehitystoiminnosta.

Valtion Eläkerahasto

KTM **Tommi Lehto** on nimitetty 4.3. alkaen Valtion Eläkerahaston (VER) talouspäälliköksi.

Pensions at a Glance 2011:

Suomalainen eläketurva OECD-maiden keskitasoa

– OECD julkisti maaliskuussa laajan selvityksen eri jäsenmaidensa ja G20 maiden eläketurvasta. Nyt julkaistun selvityksen mittarivalikoima on entisestään laajentunut ja kattaa muun muassa eläketurvan tasoon, rakenteeseen ja rahoitukseen liittyviä vertailuja.

OECD on *Pensions at a Glance* -julkaisuun keskittynyt eliniän pitenemisen aiheuttamaan eläkejärjestelmien kestävyysongelmaan ja on selvittänyt siksi tarkkaan, miten eri maiden eläkejärjestelmät ottavat eliniän pitenemisen huomioon.

Puolet OECD-maista on nostanut eläkeikänsä, joka on nyt keskimäärin 63 miehillä ja 62 naisilla. Vuoteen 2050 mennessä sekä naisten että miesten eläkeikä kasvaa jo sovittujen muutosten johdosta keskimäärin 65:een, mutta silti eliniän arvioidaan nousevan enemmän kuin mitä eläkeikä nousee.

Työurien pidentäminen on OECD:n mielestä ratkaisu eliniän pitenemisen aiheuttamaan kestävyysongelmaan. Pidentäminen takaa myös eläkkeiden riittävyyden.

Maatalousyrittäjien verkkokysely:

Parisuhde, lepo ja onnistuminen työssä tuo voimia arkeen

– Parisuhde, perhe, riittävä lepo sekä onnistuminen työssä tuovat voimia maatalous- ja maaseutuyrittäjien arkeen. Voimia syövät taloudelliset huolet, epävarmuus tulevaisuudesta, sairaudet ja paperisota.

Tulokset selviävät maaseudun yrittäjille kohdistetusta verkkokyselystä, johon vastasi 924 maatalous- ja maaseutuyrittäjää ympäri Suomen.

Oman työkykynsä arvioi kiitettäväksi tai hyväksi 54 prosenttia suomenkielisistä vastaajista. Naiset pitivät työkykyään parempana kuin miehet.

Ruotsinkielisillä oli positiivisempi käsitys omasta jaksamisesta: heistä 77 prosenttia arvioi työkykynsä vähintään hyväksi. Ruotsinkielisistä miehistä peräti 82 prosenttia piti työkykyään kiitettävänä tai hyvänä.

Kokonaisuudessaan joka yhdeksäs kyselyyn vastannut piti työkykyään välttävänä tai heikkona.

Lisäksi OECD suosittaa, että yksityisen ja julkisen yhdistelmä, jossa rahoitus on hoidettu sekä jakojärjestelmän että rahastoivan järjestelmän avulla, on paras ratkaisu eläkepolitiikan tulevaisuuden näkymiin.

Suomen eläkejärjestelmän takaama keskituloisen suomalaisen eläketurvan taso suhteessa edeltävään palkkatasoon (57,8 %) on prosenttisyksikön tarkkuudella sama kuin OECD:n keskiarvo (57,3 %).

Nettotasolla eli verotuksen jälkeen suomalaisen keskipalkkaisen henkilön eläkkeen suhde palkkaan on pari prosenttisyksikköä alempi joltuen pohjoismaisittain korkeahkosta verotuksen tasosta verrattuna muihin OECD-maihin.

Julkaissussa on myös kuvattu eri maiden eläkejärjestelmät pääpiirteissään. *Pensions at a Glance* -julkaisu tuotetaan kahden vuoden välein.

Muistio selvityksen pääkohdista on luettavissa Eläketurvakeskuksen kotisivulla www.etk.fi kansainvälinen eläketieto.

Selvät pelisäännöt helpottavat osasairauspäivärahan käyttöä

Osasairauspäiväraha avuksi työhön paluussa

Osasairauspäiväraha on yksi keino tukea sairaudesta kuntoutuvan työhön paluuta. Etuuden käyttö mahdollistaa pehmeän laskun työpaikalle siten, että työaika on lyhennetty ja työntekijän omaa työtä muokattu työkyvyn mukaan.

Osasairauspäivärahan käyttö on sujuvinta silloin, kun toimintatavoista on työpaikalla sovittu etukäteen eri henkilöstöryhmien kanssa.

– Monissa tapauksissa välttämättömän sairausloman jälkeen sopiva työ edistää kuntoutumista paremmin kuin sairausloman jatkaminen. Esimerkiksi masentuneen toimintakyky palautuu vähitellen, mutta pitkään jatkuva sairausloma yksin kotona ei aina tue toipumista parhaalla tavalla, sanoo työterveyden kehitysjohtaja **Kari-Pekka Martimo** Mehiläisestä.

Osasairauspäivärahan käyttö on lisääntynyt viime vuoden alusta tehdyn uudistuksen jälkeen.

Osasairauspäiväraha voidaan aloittaa vajaat kaksi viikkoa kestävästä työnantajan omavastuu-

ajan jälkeen, kun ennen lakimuutosta etuus voitiin myöntää vasta sen ja 60 sairauspäivärahopäivän jälkeen.

Yhdessä neuvotellen työyhteisö sitoutuu

Osatyökykyisen työkaverin mukana olo työpaikalla on uusi ja iso asia työyhteisölle ja esimiehelle.

– Siksi työpaikoilla on tärkeää pohtia, millaisia toimia ja käytännön järjestelyjä tämä työyhteisössä vaatii. Eri henkilöstöryhmien kanssa pitäisi neuvotella näistä asioista ja laatia selvät pelisäännöt, joihin työyhteisökin sitoutuvat, toteaa Martimo.

Sairauspoissaolojen hallintaa koskeva yhteinen tahto ja toimintatapa pitäisi kirjata myös työterveyshuollon toimintasuunnitelmiin. Yhdessä sovitut menettelytavat varmistavat työntekijöiden tasapuolisen ja oikeudenmukaisen kohtelun.

– Kun tilanne on kaikille selkeä, työntekijän ei tarvitse kantaa huonoa omaatuntoa siitä, että tekee lyhyempää päivää kuin muut, sanoo Martimo.

Osa-aikatyöstä sopimus työnantajan kanssa

Osasairauspäiväraha on tarkoitettu 16–67-vuotiaalle kokoaikatyötä tekeväälle työntekijälle tai yrittäjälle. Järjestely on vapaaehtoinen ja siihen tarvitaan sekä työntekijän että työnantajan suostumus.

Osasairauspäivärahaa voidaan myöntää 12–72 päiväksi. Etuisuuden saaminen edellyttää, että työntekijä siirtyy osasairauspäivärahalle välittömästi sairausloman jälkeen.

Hakemusta varten tarvitaan lääkärinlausunto, jonka on kirjoittanut työpaikan työterveyslääkäri tai muu hakijan työolot tunteva lääkäri. Lausesta käy ilmi, että työntekijä on työkyvyttöön, mutta pystyy kuitenkin terveyttään ja toipumistaan vaarantamatta hoitamaan osan tehtävistään.

Hakemuslomakkeen liitteeksi tulee myös työnantajan ja työntekijän välinen sopimus osa-aikatyöstä.

Työaika on 40–60 prosenttia normaalista työajasta. Työn vähentyminen voi olla esimerkiksi päivittäistä tai viikoittaista. Palkka voi olla täysi palkka tai työaikaan vastaava palkka.

Osasairauspäivärahan suuruus on puolet sairauspäivärahasta ja se voidaan ohjata työnantajalle silloin, kun tämä maksaa osa-aikaisen työskentelyn ajalta täyttä palkkaa.

www.MastDo.fi

Sivustolle www.mastdo.fi on kerätty tietoa niistä konkreettisista keinoista, joiden avulla työpaikoilla voidaan tukea työssä jatkamista ja työhön paluuta sairausloman jälkeen.

Sivustolta löytyy tietoa työntekijöille, esimiehille ja työnantajille. Sivuston on tuotettu osana sosiaali- ja terveysministeriön, työmarkkinajär-

jestöjen sekä terveys- ja sosiaalialan toimijoiden yhteiskampanjaa.

Masennusperäisen työkyvyttömyyden ehkäisemiseksi STM:n perustama Masto-hanke 2008–2011 päättyi maaliskuussa. Tietoa, työkaluja ja työkykyä -sloganin alle koottu aineisto on vuoden loppuun saakka saatavissa verkkosivustolla.

Teksti: Päivi Haavisto

masto Tehdään parempi työpaikka!

- ✓ Työntekijöiden hyvinvointia työpaikallamme voi parantaa.
- ✓ Haluamme tarttua ongelmiin ajoissa.
- ✓ Tähtäämme sairauspoissaolojen vähentämiseen.
- ✓ Kehitämme organisaatiomme työssä jaksamista tukevaksi.

MastDo-sivusto kertoo niistä konkreettisista keinoista, joiden avulla työpaikoilla tuetaan työssä jatkamista ja työhön paluuta sairausloman jälkeen.

www.mastdo.fi

**Raili Kiviranta:
Onnistu eri-ikäisten johtamisessa.**

Helsinki: WSOYpro 2010,
243 sivua.
ISBN 978-951-0-32909-2.

Johda eri-ikäisiä eri tavoin

Mikä on oikea ikä työn tekemiselle, kysyy **Raili Kiviranta** kirjassa *Onnistu eri-ikäisten johtamisessa*, joka on henkilöstöammattilaisille ja esimiehille suunnattu ikäjohtamisen opas. Kiviranta ei ota kantaa sopivaan eläkeikään, vaan neuvoo miten työuria pidennetään organisaatio- ja yksilökohtaisesti. Tavoitteena on saada työelämän vaatimukset ja eri-ikäisten voimavarat kohtaamaan toisensa paremmin.

Ikäjohtamisen ideana on tunnistaa paremmin eri-ikäisten vahvuudet ja tätä kautta hyödyntää niitä tehokkaammin. Tämän edellytyksenä on, että esimiehet tuntevat ja ymmärtävät työyhteisön ikäprofiilin. Kirjan avulla voi oppi tunnistamaan paremmin ikäjohtamisen tarpeita, joita syntyy muun muassa silloin, kun työyhteisön keski-ikä on korkea.

Onko sitten olemassa yleispäteviä ohjeita siitä, miten nuoria johdetaan verrattuna kokeneempiin? Asia ei ole yksiselitteinen, ja se on myös erityisen herkkä kulttuurisamme, jossa monesti ihannoidaan nuoruutta.

Kiviranta antaa kuitenkin jonkin verran suuntaviivoja. Hänen mukaansa nuoret kaipaavat usein perehdytystä, mentorointia ja selkeitä toimintaohjeita visioiden ja strategisten käsitteiden sijaan. Vanhempien ja kokeneimpien työntekijöiden työsuoritusta ei puolestaan kannata ohjailta liian yksityiskohtaisesti, mutta esimiesten ei kuitenkaan tulisi automaattisesti ajatella, että pitkään töissä olleet tietävät aina mitä tehdä.

Opas auttaa ymmärtämään, että iän käsitteellä voidaan viitata niin biologiseen, psykologiseen kuin myös sosiaaliseen ikään. Oleellista on se, miten henkilö kokee oman ikänsä sekä tähän liittyvän toimintakyvyn. Kirjan anti ei kuitenkaan rajoitu ikään liittyvän ymmärryksen lisääntymiseen, sillä se sisältää käytännön toimintaohjeita siitä, miten eri-ikäisten työuria johdetaan ja esimerkiksi siitä, miten tähän liittyvää koulutusta tulisi järjestää.

Kari Lindstedt

Vappu Karjalainen ja Elina Palola:

Sosiaalipoliittikka

– hukassa vai uuden jäljillä?

Teema 12, THL, Helsinki 2011

377 sivua

ISBN 978-952-245-420-1 (painettu)

ISBN 978-952-245-421-8 (verkko)

Sosiaalipoliittinen kapina kytee

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos THL onnistuu avaamaan keskustelua suomalaisen yhteiskunnan tilasta ja sosiaalipoliittikan suunnasta sopivasti vaalien alla.

THL:n julkaiseman teoksen *Sosiaalipoliittikka – hukassa vai uuden jäljillä?* soisi löytävän eduskuntavaaliehdokkaiden käsiin ja etenkin hallitusvastuuseen päätyvien luettavaksi.

Kirjassa kuudentoista alan asiantuntijan ja virkamiesten voimin vaaditaan heikentyneen hyvinvointivaltion pelastamiseksi vahvaa korjausliikettä. Heidän mukaansa vastuuta hyvinvoinnista ja sosiaalisesta oikeudenmukaisuudesta ei voi enää enempää siirtää yksilöiden harteille.

– 1960-luvulla sosiaalipoliittikkaa rakennettiin pala palalta, vaikka rahaa oli vähän. Nyt Suomi on rikas maa, mutta meillä ei ole varaa pitää heikoimpia mukana, eikä

hoitaa vanhuksia, kummastelee erikoistutkija **Elina Palola** THL:stä.

Asiantuntijoiden näkemys on, että yhteiskunnan harjoittama sosiaalipoliittikka on ollut suorastaan moraalityöntä. Eriarvoistuminen on lisääntynyt ja kulku käy kohti luokkayhteiskuntaa. Sosiaaliset oikeudet on kirjoittajien mielestä 1990-luvun lamasta lähtien alistettu taloudelle ja poliittista valtaa on annettu liikaa virkamiehille, lähinnä valtiovarainministeriöön.

– Uhkakuvilla pelaaminen pitäisi saada loppumaan, sitä on kestänyt 20 vuotta. Täällä on ikuinen lama, tärytti ylijohtaja **Marja Vaarama** THL:stä kirjan julkistamistilaisuudessa.

Riitta Väkeväinen

Eläkepolitiikan päätöksenteko on uudistettava

KUKA?

Matti Parpala

- Suomen ylioppilaskuntien liiton (SYL) pääsihteeri, liitto valvoo 135 000 yliopisto-opiskelijan etuja
- 24-vuotias kansantaloustieteen opiskelija Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulussa
- asuu Helsingissä, kotoisin Lahdesta.

Demokratialla on paha taipumus maksimoida nykyisyyttä tulevaisuuden kustannuksella. Valtioneuvoistossa on vihdoin kiinnitetty huomiota tähän seikkaan: tuoreessa seminaarisarjassa onkin lähdetty pohtimaan, miten poliittisessa päätöksenteossa voitaisiin nykyistä paremmin ottaa huomioon myös sukupolvivaikutuksia – eli nyt tehtävien päätöskien vaikutuksia pitkällä aikavälillä, jopa syntymättömiin sukupolviin asti.

Kysymys ei ole helppo, eikä konkreettisiin toimenpiteisiin tai oikein ehdotuksiinkaan ole vielä päästy.

Pahin on vasta edessä

Arvostelin helmikuuisessa radio-ohjelmassa päättäjiä haluttomuudesta tunnustaa tosiasioita paitsi työeläkemaksujen nostotarpeen, myös tulevien hoivakustannusten osalta. Kysymys kuuluu, millä tavalla pidämme vanhustenhoitopalvelut ja eläkkeet kunnossa. Jos kaikki menee hyvin, pääsen itse rahoittamaan ainakin 60 vuosikohortin eläkkeitä ja palveluita, muun muassa omien vanhempieni.

Pidän myös äärimmäisen tärkeänä sitä, että perusturva ja pienimpiä eläkkeitä korjataan edelleen ylöspäin. Tähän erityisesti takuueläkkeen kaltaiset ratkaisut purevat tehokkaasti – jopa tehokkaammin kuin indeksin korjaaminen, jonka vaikutuksista suurin osa valuu suurituloisille.

Samalla olen huolissani siitä, mikä on koko järjestelmämme kestokyky tulevaisuudessa, ja tästä olisi syytä kantaa huolta myös vanhempien ikäluokkien. Nuorille koitua taakka tulee olemaan todella suuri. On ennakoitu, että työeläkemaksuissa on muun muassa ikäluokkien pienenemisen vuoksi jopa viiden prosenttiyksikön korotuspaine.

Tämän lisäksi on esitetty erilaisia arvioita siitä, että vanhushoivapalveluiden rahoittaminen voisi sekin pahimmillaan tarkoittaa tulevaisuudessa jopa useiden prosenttiyksikköjen lisänipistystä verokiilaan. Tähän lyödään vielä päälle se, että eläkevarantojen tuottoenuste on laskettu neljän prosentin mukaan, mikä on toki historiaan katsoen pätevä näkemys, mutta sopii huonosti kuvaan yhdessä ennakoitujen pitkän hitaamman kasvun jakson kanssa.

Voidaan hyvin kysyä, kestäkö kansantalous yli kymmenen prosentin lisäystä työn sivukuluihin. Voidaan myös kysyä, mitä vaikutuksia on sillä, että näitä päätöksiä edelleen lykätään.

Joitain ratkaisuja tulisi tehdä: nykytilanteessa työ-

eläkemaksun korottamisen lykkääminen tarkoittaa jatkuvasti kasvavaa taakkaa nuoremmille, siis pienemmillä ikäluokilla, ja yhä kovempaa korotuspainetta.

Nyt olisi myös korkea aika pohtia, millä keinoilla pystyisimme vielä kerryttämään varoja vanhustenhoiton järjestämiseen niin, että osa paineesta saataisiin vielä jaettua myös eläkkeelle siirtyvien tai siirtyneiden kesken. Samaan aikaan on pohdittava, mikä yhteiskuntamme hoivalupaus jatkossa tarkoittaa.

Auttaisiko automatiikka?

En kadepdi Suomen päättäjiä. Todella merkittävä osa väestöstä on eläkeläisiä tai sinne kymmenen vuoden sisälle siirtyviä, ja kaiken lisäksi he äänestävät huomattavasti nuoria ahkerammin. Millä tavalla ottaa huomioon eläkeläisten oikeudet toiveet, ja samalla pitää huoli järjestelmän kestävydestä, jossain määrin oikeudenmukaisesta tulonjaosta sukupolvien kesken, ja vielä tulla uudelleenalitukseksi? Viimeaikainen päättämättömyys kertoo, ettei ainakaan väistyvä eduskunta keksinyt asiaan ratkaisua.

Tilannetta ei päättäjien kannalta juuri helpota se järjestelmän valuvika, että väestön vanhenemisen kulut, erityisesti hoiva- ja eläkemenot, eivät ole suoraan valtion budjetin alla. Nämä kustannukset nimittäin hoitavat eläkeyhtiöt ja kunnat. Silti valtion tulisi pystyä luomaan periaatteet ja pohja sille, että sukupolvien välinen tulonjako olisi oikeudenmukainen.

Asiaa voisi helpottaa esimerkiksi Kanadan tai Ruotsin kaltainen malli, jossa eduskunta asentaisi eläkejärjestelmään ennakkoon jonkinlaisen toimintaperiaatteen tasapainottamaan automaattisesti tulo- ja menopuolia tarpeen vaatiessa ilman erillistä poliittista päätöstä.

Elinaikakerroin on yhdenlainen tärkeä vakauttaja, vaikka sen käyttöönoton tavasta ja oikea-aikaisuudesta voikin esittää kritiikkiä. Uusia keinoja voisi löytyä vaikkapa ”indeksijarrun” ja eläkemaksukaton yhdistelmästä.

Siis luodaan turvallisenä aikana malli, jolla pahan päivän koittaessa automatiikka huolehtii siitä, että järjestelmä pysyy kasassa – ja tuurilla voidaan vielä vierittää syy jollekin aiemmalle hallitukselle. Mutta kuinkahan moni rohkeaa puhua asiasta jo vaalikentillä?

Matti Parpala

Rantala group created tools for prolonging careers

📌 The report of the working group appointed to investigate working careers, led by **Jukka Rantala**, Managing Director of the Finnish Centre for Pensions, was published in early March. The labour market parties are now testing the waters to see if an agreement can be reached on prolonging careers. The parties are expected to inform the government of how to proceed, with the creation of actual solutions waiting down the line.

According to Rantala, the solution to the problem of preserving a good pension level without undue costs can only be found in prolonging careers. Over the last year, the group has thoroughly investigated the different available options, and the current report includes a total of 38 investigated alternatives. Four of them are connected to the retirement age, nine to pension accrual, two to the unemployment route, three to disability, two to cohort-specific capital value coefficients, two to the life expectancy coefficient, one to survivors' pension, two to part-time pension, five to financing and six to indexes. Two of them are combinations of the abovementioned alternatives.

Rantala is hoping that the report will provide new fuel for the currently stagnant pension debate. A new feature of the report is a calculation of what is required in order to raise the effective retirement age to 62.4 years, a target previously agreed between labour market organisations. It is a goal that Rantala describes as ambitious but not impossible.

Another new feature is a systematic review of the generational effect that different options would create; in other words, how much an option would cost and for whom. Although fairness is essential, the return on capital between generations alone cannot steer decision-making, according to Rantala.

Improving the pension level serves to increase the level of expenditure and costs. Tipping the scale the other way will have the opposite effect. These factors are inextricably bound, leaving decision-makers to work out compromises that everyone can tolerate. However, prolonging careers would have a positive impact on this conundrum.

Significant results from supervision of earnings-related pension insurance

📌 The last few years have seen a strong emphasis placed on making employer supervision more up-to-date and comprehensive at the Finnish Centre for Pensions. One method of achieving this is to carry out field-specific comparisons between unconfirmed taxation data and information from the earnings-related pension scheme. These comparisons are focused on fields where the risk of neglect has been deemed higher than average. The method has been in use since 2008.

A new, retroactive tool for mass supervision was implemented last year. Wage data from the tax administration for the previous calendar year is cross-checked against information reported to the earnings-related pension scheme. Aside from revealing numerous cases of neglect, the new tool also provided a clear picture of the degree to which correct information has been entered in the earnings-related pension insurance scheme.

Most employers do take out statutory TyEL insurance; what has not been so clear is how correct the information provided is. Based on the recent comparison and investigations, employers are indeed commendable at taking out insurance. The accuracy of the new tool meant that the number of wages and employees missing from the insurance increased compared to previous years. Regardless of this, insurance flaws are estimated to account for only 0.1-0.2 per cent of the grand total.

Errors and omissions are mostly generated by so-called regular employers, not those acting within the grey economy. However, battling the grey economy remains a big challenge. There is no doubt that the wage sums are large and that dishonest employers have a significant and unfair competitive edge.

It is also estimated that there is a large number of foreign employees and operators in Finland who lack proof of meeting statutory obligations in Finland or elsewhere.

Distortion of the competition has raised a lot of concern among entrepreneurs in some of the more affected fields, such as construction. The Finnish Centre for Pensions actively and systematically cooperates with the authorities in order to combat the grey economy.

From Jaakko I to Jaakko II: a power shift at the helm of pension giant Ilmarinen

📌 **Jaakko Tuomikoski**, long-time Deputy CEO of pension provider Ilmarinen, is retiring and will be replaced by **Jaakko Kiander**, formerly Director of the Labour Institute of Economic Research.

Työeläkelehti sat down with the two men to discuss the past and future of the earnings-related pension system, from their respective viewpoints.

Tuomikoski heralds the current transparency trend as a good thing. Public discussion was not encouraged in the past, largely due to the assumption that pension matters are simply too difficult to understand. This kind of thinking has no place in modern society, especially since pension issues concern everyone and are actually not that complicated. Kiander agrees and notes that it is especially important to keep young people informed of their earnings-related pension security, in order for them to embrace the system as their own. The pension record has proved a good tool for raising awareness of pension security.

Tuomikoski stresses that, for all intents and purposes, the decision-making process cannot always take place in public. The current debate on the retirement age is a good example: it involves a variety of factors that need to be taken into account, such as pension accrual, age limits and duration of employment contracts. These aspects are discussed openly, but the question of how, and in what form, the elements will be included in future solutions will be settled through negotiations.

Jaakko the Elder is concerned about a recent trend in the operating environment of pension providers, namely that the original assignment of providing social security threatens to be pushed back as providers begin to consider themselves businesses like any other. The business world provides good ideas and operating methods, but the social security aspect must remain first priority. Jaakko the Younger agrees, saying that the Finnish earnings-related pension system is one to be rightly proud of. Kiander's concern is how to entice the young generation to start working earlier.

With parliamentary elections looming, both men feel assured that the four largest parties hold a constructive view of pension issues.

ELÄKETURVAKESKUKSEN JULKAISUT OVAT LADATTAVISSA PDF-MUODOSSA KOTISIVULTA WWW.ETK.FI
 JULKAISUJA VOI MYÖS TILATA PAPERIVERSIONA OSOITTEESTA AINEISTOTILAUKSET@ETK.FI (TAI VAIHDE 010 7511)

TILASTORAPORTTEJA

Yritysten työeläkemaksut vuonna 2009

Julkaisu sisältää tietoja yritysten maksamista työntekijän eläkelain (TyEL) mukaisista lopullisista vakuutusmaksuista toimialoitain yrityksen koon mukaan luokiteltuna. Julkaisussa on myös tietoja yritysten lukumäärästä, vakuutusmaksuihin sisältyvistä työkyvyttömyys- ja työttömyyseläkemaksuista sekä tilastotietoa yritysten vakuutusten jakautumisesta saman eläkelaitoksen sisällä tai eläkelaitosten kesken. Julkaisu perustuu työeläkelaitoksilta saatuihin tietoihin.

Tekijät: Saara Hurmerinta, Sergei Lahti, Anne Laitinen, Jukka Lampi ja Hannu Sihvonen
Sarja: Eläketurvakeskuksen tilastoraportteja 1|2011
ISSN-L 1459-3823
ISSN 1459-3823 (painettu)
ISSN 1798-7466 (verkkojulkaisu)

KESKUSTELUALOITTEITA

Working career and income of part-time pensioners in Finland

Selvityksessä tutkitaan pääasiassa vuosina 2005–2009 osa-aikaeläkkeelle siirtyneitä. Tulosten mukaan osa-aikaeläkkeelle siirtyvät ovat parempituloisia kuin muut ikäisensä. Eläkkeiden taso on myös kasvanut. Osa-aikaeläkkeelle siirtyneet ovat tehneet vähintään yhtä pitkän tai pidemmän työuran kuin muut sa-

man ikäiset. Julkaisu on englanninkielinen tiivistelmä aikaisemmin suomeksi ilmestyneestä julkaisusta Osa-aikaeläkeläiset rekisteritietojen valossa (Eläketurvakeskuksen keskustelualoitteita 2010:10).

Tekijät: Janne Salonen ja Mervi Takala
Sarja: Finnish Centre for Pensions, Working Papers 2011:2
ISSN-L 1795-3103
ISSN 1797-3635 (verkkojulkaisu)

Palkkatyöstä eläkkeelle siirtyvien eläketaso yksityisaloilla – Laskelmia 2010–2020-luvuilla eläkkeelle siirtyvien työeläkkeestä ja siihen vaikuttavista tekijöistä

Tutkimuksessa arvioidaan, miten työeläketaso lähimpien vuosikymmenten aikana kehittyä ja vaihtelee yksityisalojen palkansaajilla sekä mikä on eri tekijöiden vaikutus eläkkeen suuruuteen. Myös elinaikakerroimen vaikutusta tulevaan eläkkeeseen tarkastellaan.

Tekijät: Seppo Karisalmi ja Eila Tuominen
Sarja: Eläketurvakeskuksen keskustelualoitteita 2011:1
ISSN-L 1795-3103
ISSN 1795-3103 (painettu)
ISSN 1797-3635 (verkkojulkaisu)

SELVITYKSIÄ

Työeläkejärjestelmän uudistamisen tavoitteiden mittaaminen – taustaselvitys työuraryhmälle

Hallitus ja keskeiset työmarkkinajärjestöt asettivat talouskasvun ja työ-

lisyyden ohjelmassa keväällä 2010 työuraryhmän, joka jätti raporttinsa 1.3.2011. Tämä selvitys sisältää työuraryhmälle tuotetun eläkepolitiikan tavoitteiden mittaamista koskevan ehdotuksen, jonka pohjalta työuraryhmä teki esityksensä mittareista. Mittarit kuvaavat työuran pituutta, työeläkkeiden tasoa sekä rahoitusta ja sen kestävyyttä.

Tekijä: Hannu Uusitalo (toim.)
Sarja: Eläketurvakeskuksen selvityksiä 2011:2
ISSN-L 1798-7113
ISSN 1798-7113 (painettu)
ISSN 1798-8519 (verkkojulkaisu)

Työurat pidemmäksi – selvityksiä työuraryhmälle

Hallitus ja keskeiset työmarkkinajärjestöt asettivat talouskasvun ja työllisyyden ohjelmassa keväällä 2010 työuraryhmän, joka jätti raporttinsa 1.3.2011. Tähän selvitykseen on koottu työuraryhmän Eläketurvakeskuksesta tilaamia muistioita ja laadittu niistä yhteenveto. Selvitykset koskevat työuran pituutta ja eläkkeelle siirtymistä, työeläketurvan riittävää tasoa, rahoituksen kestävyyttä ja keskimääräisen eläkkeellesiirtymisen nostamisen keinoja.

Tekijä: Hannu Uusitalo (toim.)
Sarja: Eläketurvakeskuksen selvityksiä 2011:1
ISSN-L 1798-7113
ISSN 1798-7113 (painettu)
ISSN 1798-8519 (verkkojulkaisu)

KÄSIKIRJOJA

Handbok för beräkning av arbetspensioner 2010

Laskentaoppaassa käsitellään eläkelaskennan perusteita havainnollisten esimerkkien kera. Se on tarkoitettu oppikirjaksi sosiaalivakuutusta opiskeleville ja käsikirjaksi eläkelaskennan perustietoja tarvitseville. Vuoden 2010 opas käsittelee niiden eläkkeiden laskentasääntöjä, joiden eläketapahtuma on vuonna 2010 tai sen jälkeen. Teoksen liitteenä on laskennassa apuna käytettäviä vakioita, kertoimia ja rajamääriä (mm. TEL-indeksin pisteluvut vuodesta 1962 lähtien).

Tekijät: Marjukka Hietaniemi ja Johanna Kujanpää
Sarja: Pensionsskyddscentralens handböcker 2011
ISBN 978-951-691-144-4 (PDF)
ISSN-L 1798-9578
ISSN 1798-7504 (verkkojulkaisu)